

GLAS

ANTIFAŠISTA DEMOKRATSKE HRVATSKE

Svečanost u Kumrovcu

PUTOKAZ GENERACIJAMA

Komemoracija u Jasenovcu

Provokacije u Istri

NAPAD NA EUROPSKU HRVATSKU

Znanstveni skup o Bleiburgu

BEZ MITA I TABUA

(NE)ZABORAVLJENA VLADA

Šezdesetprvu godišnjicu osnivanja prve Narodne vlade Hrvatske i ove je godine obilježila splitska Udruga antifašističkih boraca i antifašista polaganjem vijenaca na spomen-ploču u staroj Gradskoj vijećnici na Narodnog trgu, gdje je 14. travnja 1945. odluku o tome usvojilo Predsjedništvo ZAVNOH-a pod predsjedanjem Vladimira Nazora.

Višestранačka Vlada na čelu s dr. Vladimirom Bakarićem imala je dva potpredsjednika i 11 ministara, i to iz redova HSS-a, KPH, Srpskog kluba vijećnika ZAVNOH-a i jedan vanstranački ministar.

»Taj povijesni događaj bio je i priznanje Splitu koji je dao nemjerljiv doprinos oslobođanju zemlje«, rekao je predsjednik splitske udruge Ante Adorić, podsjetivši da je od tadašnjih 40.000 stanovnika grada čak 18.000 bilo aktivno uključeno u

Antifašiste je zatekla spomen-ploča polivena bojom

POČAST ŽRTVAMA

Odavanjem počasti i polaganjem vijenaca na glavni spomenik i spomen-ploče žrtvama nacionalsocijalizma obilježena je 61. obljetnice oslobođenja koncentracijskog logora Mauthausen u Austriji. Na prigodnoj svečanosti bilo je oko 10.000 posjetitelja iz 40 država.

U hrvatskom izaslanstvu, koje je vodila potpredsjednica Hrvatskog sabora Đurđa Adlešić, bili su predstavnici Hrvatskog veleposlanstva u Austriji, Udruge dragovoljaca i veterana Domovinskog rata, re-publike koordinacije udruge proisteklih iz Domovinskoga rata, Saveza antifašističkih boraca i antifašista i Zajednice udruga hrvatskih branitelja lječenih od PTSP-a.

U Mauthausenu je odana počast žrtvama nacionalsocijalizma

Narodnooslobodilački pokret. Oko 1.500 boraca nije dočekalo kraj rata, a više od 15.000 Spličana prošlo je kroz logore i zatvore.

Splitski antifašisti s ponosom su obilježili taj povijesni događaj iz 1945. godine, ali i bili iznenadeni što se aktualna Hrvatska vlada nije barem prigodno sjetila svoje prethodnice od prije šest desetljeća, odnosno tog značajnog datuma iz hrvatske povijesti. Što više, na obilježavanju nije bilo nikoga ni od sadašnjih splitskih gradskih vlasti.

Antifašiste je dočekalo još jedno neugodno iznenadenje. Spomen-ploču su zatekli polivenu bojom i u neredu, što je posljedica još jednog vandalskog nasrtaja na to svjedočanstvo o našoj nedavnoj prošlosti. Intervenirali su konzervatori i spomen-ploča je očišćena, ali ostaje pitanje: zašto i dokle tako?

Predsjednik SABA RH
Krešimir Piškulić uputio je
čestitku predsjedniku Italije
Giorgiu Napolitanu u kojoj se kaže:

»Poštovani gospodine
Predsjedniče,

S velikim zadovoljstvom, u
ime Saveza antifašističkih boraca i
antifašista Republike Hrvatske,
čestitamo Vam na izboru
za najvišu državnu dužnost
Predsjednika Republike Italije.

Želimo Vam dobro zdravlje i
dig život za dobrobit talijanskog
naroda i za uspešan razvitak
priateljskih odnosa Italije i
Hrvatske.«

U ovom broju:

Vječna
zahvalnost
antifašizmu

str. 5

Istina bez mita

str. 6

Profašistički
nasrtaji

str. 14

I 22. lipanj, i
27. srpanj

str. 24

Sačuvati svetost
grobova

str. 25

Fotografije na 1. stranici:
Predsjednik Republike Stjepan
Mesić odao je počast žrtvama
ustaškog logora u Jasenovcu

Manifestacija »Dan mladosti
- radošć« privukla je i ove godine
brojne poštovatelje lika i djela
Josipa Broza Tita

Razrušeni spomenik
antifašističkim borcima i rudarima
uz cestu Labin-Pula

GLAS

ANTIFAŠISTA DEMOKRATSKE HRVATSKE

Izdavač: Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, Savez društva "Josip Broz Tito", Savez ratnih i vojnih invalida Hrvatske i SUH - Podružnica vojnih umirovljenika, 10000 Zagreb, Pavla Hatza 16. Telefon (01) 48 39 996 i 48 39 997, fax: (01) 48 40 826. Žiro račun: 2360000-1101546344 (Zagrebačka banka) Savjet: Tomislav Badovinac, Milivoj Boroša, Branko Dubravica, Ivan Fumić, Juraj Hrženjak, Lovorka Marinović, Krešimir Piškulić, Zorka Prodanović, i Vesna Teršelić. Uredništvo: Eduard Vostrel (glavni i odgovorni urednik), Bojan Mirošavljev, Petar Raić, Savan Tomašević, Anton Zibar, Zvonko Petrinjak (grafički urednik). Temeljem mišljenja Ministarstva kulture Republike Hrvatske, broj 523-03-1/7-96-01 od 12. 07. 1996. godine, Glas antifašista demokratske Hrvatske smatra se proizvodom iz članka 18 točka 13 Zakona o porezu na promet proizvoda i usluga. Tisk: "Brankograf" Odranska 18, Zagreb.

Prenositi istinu da se zlo ne ponovi

•Na komemorativnom skupu govorili su predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić, predsjednica Savjeta Spomen-područja Jasenovac dr. Zorica Stipetić i bivši logoraš Bogdan Petković

Upovodu 61. godišnjice proboja zatočenika iz koncentracijskog ustaško-fašističkog logora u Jasenovcu je 30. travnja ove godine održana tradicionalna komemorativna svečanost, kojoj su prisustvovali brojni građani, preživjeli logoraši, antifašistički borci i antifašisti, predstavnici državnih i lokalnih vlasti, manjina i diplomatskih izaslanstava.

Komemorativni skup ispred »Cvijeta« – spomenika otvorila je ravnateljica Spomen-područja Jasenovac **Nataša Jovičić** i pozvala sve da minutom šutnje odaju počast stradalnicima jasenovačkog logora.

Potom je govorila predsjednica Savjeta Spomen-područja Jasenovac **dr. Zorica Stipetić**, koja je na početku podsjetila na 22. travnja 1945. godine kada je nekoliko stotina zatočenika, desetkovano mitraljezima, krenulo u neizrecivo herojski proboj iz logora. Učinili su to i zato da preživjeli svjedoče istinu o tom strašnom mučilištu i gubilištu, najvećem u NDH.

Mjesto katarze i tolerancije

I mi danas, iskazujući poštovanje i pijetet na ovom mjestu koje najbolje sabire i simbolizira individualne i kolektivne patnje onog strašnog vremena, obvezni smo čuvati i prenositi

sнимio: Z. Hercog

Počast žrtvama odali su predsjednik Republike i drugi sudionici komemorativne svečanosti

samo istinu, punu istinu, ma koliko ona bila uz nemirujuća, rekla je Zorica Stipetić.

Bilo je i još ima, dodala je ona, negiranja i stvarnog smisla Jasenovca, sramotnog umanjivanja broja žrtava, pokušaja da se nezamisliva ustaška okrutnost svede na neprijateljski mit. S druge strane, traju pokušaji da se ustaški režim poistovjeti s hrvatskim narodom, a broj žrtava srpske nacionalnosti višestruko poveća.

Po riječima Zorice Stipetić, široka

percepcija Jasenovca još nije primjerenova povijesnoj istini, onome što je bilo i onome čemu nas danas treba poučiti da se slično zlo ne ponovi.

Pa ipak, smatra Stipetić, otkako su nakon 2000. godine obnovljene godišnje komemoracije, s najviših državnih instanci poslane su poruke koje ohrabruju. **Jasenovac treba postati mjesto katarze, nadahnuc za toleranciju i suradnju svih naroda i država što čuvaju spomen na jasenovačke žrtve.**

Uvjereni sam, rekla je, da bitni dio istine o jasenovačkim logorima nije samo broj žrtava, koji uostalom još nije definitivno dokumentiran i teško da će ikad biti. Jasenovačka je istina – činjenica da izražava bit ustašta, a to je proizvoljna, neizreciva okrutnost nad pojedincem i nacionalnim ili religijskim zajednicama. To je bio logor genocida nad Srbima i Romima, logor holokausta nad Židovima, logor zločina i mučilište Hrvata, Bošnjaka i pripanika drugih nacionalnosti koji su bili svjetonazorski neistomišljenici ili politički protivnici.

Čuvajmo i istražujmo, produblujmo i širimo istinu o Jasenovcu, da bi buduće generacije bile poštene sličnih strahota, zaključila je predsjednica Savjeta Spomen-područja Jasenovac.

nastavak na 4. str.

SABA RH:

Ne ponovilo se

Predsjednik SABA RH **Krešimir Piškulić** uputio je poruku javnosti i komemorativnom skupu u Jasenovcu:

»Naše misli posvećujemo bolnoj uspomeni na nedužne ljude kojima je Jasenovac bio posljednja životna postaja. Klanjamо se njihovoј žrtvi koja vječno upozorava na tragične posljedice ideološke, rasne, vjerske, nacionalne isključivosti i širenja govora mržnje, ksenofobije, a u prilog toleranciji

i razumijevanju u razlicitostima među ljudima i narodima.

Novim dolazećim generacijama ova bolna povijesna iskustva neka posluže u izgradnji jednog boljeg svijeta, u kojem svi moraju pronaći svoje mjesto pod suncem šireći ljubav, razumijevanje i humanije međuljudske odnose.

Podsjećajući se na strahovitu sudbinu logoraša pridružujemo se ljudima dobre volje u ljudskoj poruci - Ne ponovilo se.«

Na komemorativnoj svečanosti u Jasenovcu potom je govorio bivši zatočenik jasenovačkog logora **Bogdan Petković**, a na kraju se skupu obratio predsjednik Republike Hrvatske **Stjepan Mesić**.

Molitva za stradale

U prigodnom glazbenom programu Zbor Hrvatskog narodnog kazališta iz Zagreba izveo je kompoziciju G. Verdija »Nabucco« - Va pensiero, a zatim i Mozartov »Idomeneo« - O voto tremendo.

Ispred spomenika »Cvijeta« molitve za stradale u Jasenovcu su predvodili svećenici Srpske pravoslavne crkve i Katoličke crkve, zatim rabin Židovske zajednice i imam Islamske zajednice.

U kriptu jasenovačkog spomenika vijence su položili predstavnici preživjelih logoraša, predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić, izaslanstva Vlade i Sabora

Udruga Roma: Prisjećanje s tugom i poštovanjem

U poruci upućenoj komemorativnom skupu u Jasenovcu Udruga Roma Pralipe Sisačko-moslavačke županije, koju je potpisao **Ibrahim Punušković**, ističe da se na tom mjestu prisjećamo prošlosti s tugom i tihim poštovanjem prema onima kojih više nema.

»Sjećajući ih se, stojimo uz njihove grobove u Jasenovcu, Uštici, Donjoj Gradini, Staroj Gradiški i želimo da nađu vječni spokoj i mir. Ne želimo da one kojih više nema među nama prebrojavaju. Želimo da ih se svi, kao i mi njihovi potomci, sjećaju po imenu.

U koncentracijski logor Jasenovac, željeznicom - u teretnim vagonima, deportirani su Romi iz svih krajeva NDH«.

»Ovdje su ih ubijali maljevima, noževima, sjekirama... muškarce, žene, djecu. I nikad nećemo znati koliko ih je točno ubijeno«.

»Molimo sadašnje i buduće generacije, bez obzira na nacionalnu vjersku ili ideološku pripadnost, da ne dozvole da se ikad više ponove stradanja djece, žena i muškaraca samo zato što se po nečemu razlikuju od nas«.

Koordinacija židovskih općina: Trajan spomenik i opomena

Predsjednik Židovske općine Zagreb i Koordinacije židovskih općina u Hrvatskoj dr. **Ognjen Kraus** u poruci je istakao:

»Židovska općina u Hrvatskoj brojila je prije 1941. oko 25.000 osoba, pripadnika 37 općina. U nacističkom i ustaškom genocidu, nestalo je 21.000 ljudi. U Hrvatskoj danas živi oko 3.000 Židova, a židovskih općina ima 10. Te činjenice govore same za sebe.

Ovo mjesto mora ostati trajan

spomenik ustaškog genocida i opomena budućnosti i čovječanstvu. Neka ono svjedoči o istini koja se dogodila. Ona se ne može izbrisati i nema razloga da se skriva. Treba je priznati. Treba reći tko je kriv za genocid.

Povijest nas uči da ne postoji kolektivna krivnja, ni kolektivna odgovornost. Postoji samo osobna odgovornost. Za genocid su odgovorni oni koji su stvorili uvjete za njega i oni koji su ga počinili.«

Dr. Milorad Pupovac:

Ovo je mjesto strašnog zločina

Predsjednik Srpskog narodnog vijeća dr. **Milorad Pupovac** u poruci kaže: »Okupili smo se i ove godine kako bismo odali počast žrtvama strašnog zločina genocida kojeg je NDH na ovom i nizu drugih mjeseta počinila nad pripadnicima srpskog, romskog i židovskog naroda, te zločina kojeg je počinila prema onima koji su se suprostavili takvom državnom programu, te kako bismo u njihovoj žrtvi obnovili nadahnuća i snagu da se

odupremo svima onima koji i dalje relativiziraju i omalovažavaju razmjere tog strašnog zločina.«

Danas i ovdje želimo ponoviti kako ovdje nisu samo ubijani pojedinci s imenom i prezimenom, već istrebljivani narodi, te kako ih nisu samo ubijali pojedinci pomračenog uma, već pomračeni um u kojem se razvio politički i državni program istrebljenja u kojem su pojedinci prepoznавани samo kao Srbi, Romi i Židovi koje treba istrijebiti.«

RH, izaslanstva državnih organa Bosne i Hercegovine, Slovenije, Srbije i Crne Gore, Glavnog stožera Hrvatske vojske, izaslanstvo Saveza antifašističkih boraca i antifašista RH, delegacije veleposlan-

stava, lokalnih vlasti i brojni drugi.

Na kraju su pročitani brojni telegrami s porukama upućenim javnosti i studio-nicima komemorativnog skupa u Jasenovcu.

S.Tomašević

Grupa antifašističkih boraca i antifašista iz Zagreba poslije skupa u Jasenovcu posjetila je spomenik na legendarnoj Kozari

snimio: Z. Herceg

Stipe Mesić na komemoraciji u Jasenovcu

Vječno moramo biti zahvalni antifašističkim borcima

•Mi se s istinom moramo suočiti, ne zato što bi današnja generacija bila odgovorna za ono što se ovdje događalo prije više od šezdeset godina, nego zato da oni koji bi tako nešto mogli pokušati ponoviti, u svojim zločinačkim naumima ne uspiju, kazao je predsjednik Republike

Iove smo se godine okupili na području nekadašnjeg koncentracijskog logora Jasenovca. Došli smo da komemoriramo herojski proboj logoraša prije više od šest desetljeća.

Došli smo da kažemo i pokažemo kako ne zaboravljamo užase što su ovdje počinjeni.

I – napokon – došli smo da potvrdimo našu odlučnost da se nešto slično nikada ne ponovi – ni ovdje, ni bilo gdje.

Upravo ovo posljednje – da se više nikada ne ponovi – ponekad izgleda, u svijetu u kojem živimo, kao uzaludan, pa i isprazan zavjet. Jer, ponavlja se. I mi smo, na prostoru bivše Jugoslavije, u ratovima u kojima se zajednička država raspala, bili suočeni s etničkim čišćenjima, ratnim zločinima i genocidom.

No, to nas ne smije obeshrabriti.

Upravo suprotno: to nam mora biti dodatni poticaj da ne posustanemo u borbi za svijet ravnopravnosti, uzajamne tolerancije, uvažavanja različitosti, za svijet mira i sigurnosti za sve.

Da bismo tu borbu mogli uspješno voditi, da bismo u njoj mogli imati uspjeha, mi najprije moramo stvoriti uvjete u kojima se istina o onome što se događalo, i to o svemu što se događalo, neće sakrивati. Mi se s istinom moramo suočiti i moramo se s njom trajno suočavati – iz dana u dan. Ne zato, što bismo mi, današnja generacija, bili odgovorni za ono što se ovdje događalo prije više od šezdeset godina, nego zato da oni koji bi tako nešto mogli pokušati ponoviti, u svojim zločinačkim naumima ne uspiju.

Jasenovac je bio poprište i genocida, i holokausta, i ratnih zločina.

U Jasenovcu su, sukladno politici što ju je vodio zločinački ustaški režim, Židovi bili ubijani zato što su Židovi, Srbi – zato što su Srbi, Romi – zato što su Romi. I to samo zato. A ubijani su i Hrvati koji se s takvom politikom nisu mogli, ni htjeli složiti.

I danas ču ponoviti: ubijani su Hrvati, ne zato što su bili neprijatelji hrvatske države, nego zato što su bili

protivnici zločinačke politike koja se vodila pod plaštem hrvatskoga imena.

Pravi zastupnici hrvatstva nisu bili oni koji su zločine naređivali i provodili, nego oni koji su se protiv zločina i zločinaca borili.

Čast hrvatskoga naroda u tim su danima spasili antifašistički borci i na tome im vječno moramo biti zahvalni.

Jasenovac je bio poprište i genocida i holokausta i ratnih zločina. U tom su logoru, Židovi bili ubijani zato što su Židovi, Srbi zato što su Srbi, Romi zato što su Romi. Ubijani su i Hrvati koji se s takvom politikom nisu mogli niti htjeli složiti.

Reći će i ovo: i na antifašističkoj strani našlo se pojedinaca i skupina koji su se okajali zločinima. To valja priznati. Ali, zločin nikada nije bio politika antifašističkog pokreta. S druge strane, oni koji su ubijali ovdje, u Jasenovcu, ali i u brojnim drugim logorima i gubilištima u tzv. Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, ti su ubojice i zločinci provodili sustavnu i proklamiranu politiku. Tu razliku nikada ne smijemo ispustiti iz vida.

Naša je dužnost da mlade generacije s time upoznajemo. Naša je dužnost da ih upozoravamo na pogubnost ideja fašizma i nazizma, na apsolutnu neprihvatljivost ma i najmanjih natruha diskriminacije i segregacije na rasnoj, nacionalnoj, vjerskoj ili bilo kojoj drugoj osnovi. Ako gradimo civiliziranu i demokratsku zajednicu, a to jest naš cilj, onda moramo znati da u društvo zemalja privrženih demokraciji i zasnovanih na standardima svojstvenim modernoj civilizaciji, nikada nećemo ući koketirajući s ustaštvom, nacizmom

ili fašizmom. Ponavljam: nikada.

Zato moramo učiniti sve, kako bi se razbile bile kakve nedoumice oko karaktera režima odgovornoga za užase počinjene u Jasenovcu. Moramo se izboriti za istinu u školskim knjigama, u znanstvenim raspravama, ali i ovdje – na poprištu zločina.

Jasenovac nije muzej, a najmanje je bilo koji muzej. Stoga ga se tako ne može ni tretirati. Jasenovac je, reći će još jednom, poprište zločina. Oni koji ovamo dolaze i koji će dolaziti u godinama što su pred nama, moraju se upravo ovdje suočiti sa svom strahotom i politike koja je stvorila Jasenovac, i samoga Jasenovca.

Zločin se ne može prikazati na lijep i ugodan način. Ali se mora prikazati. Ako se ljudi ubijalo samo zbog njihove nacionalne, rasne ili vjerske pripadnosti, onda to svakome posjetitelju Jasenovca mora biti jasno. Ako se ovdje događao i holokaust, i genocid, i ratni zločin, onda i to svakome posjetitelju mora biti jasno. A ako se nedužne, ponavljam: nedužne ljudi ubijalo upravo na patološki način, ako su zločinci u svojim krvavim orgnjama čak još i uživali, onda i to svakome posjetitelju mora biti jasno.

Jer, to je istina.

Mi se zbog te istine sramimo, ali mi je ne skrivamo. Zločini drugih, bilo kojih i bilo kada, ne mogu niti umanjiti, niti poništiti zločine počinjene na našoj strani.

Zločinci i žrtve imaju nacionalnost, zločin je nema. Svaki zločin zasluguje osudu i kaznu, a svaka žrtva ima pravo da je se sjećamo i da joj odamo počast.

Danas i ovdje sjećamo se svih znanih i neznanih koji su ovdje patili i koji su pobijeni. Sjećamo se i onih koji su potražili spas u proboju iz logora u posljednjim danima rata. Svima odaјemo dužnu počast.

Kao predsjednik Republike, odađem tu počast u ime demokratske Hrvatske, zasnovane na antifašističkim vrijednostima i tradicijama, u ime Hrvatske koja zna koji su njezini korijeni i gdje je njezina budućnost.

♦Pokušaj revizije povijesti preko Bleiburga ne može dovesti u pitanje odnos prema antifašističkoj borbi kao pravednoj i oslobođilačkoj

Savjet antifašista Republike Hrvatske organizirao je 12. travnja ove godine Znanstveno – stručni skup na temu: Bleiburg i Križni put 1945. godine, o kojoj su raspravljali istaknuti znanstvenici i povjesničari.

Otvarami raspravu predsjednik Savjeta antifašista RH **Juraj Hrženjak** je naglasio da je ovo prvi znanstveni skup na kojem se, poslije 45 godina tabu teme i 15 godina njene zloupotrebe, nastoji objektivno pokazati što misli znanost i struka i do kojih se saznanja došlo. Znanost mora prikazati istinu o Bleiburgu kako se ne bi tom temom opterećivale sadašnje i buduće generacije, rekao je Hrženjak.

Akademik **Petar Strčić** je podsjetio da su borbe na području gdje se nalazi Bleiburg trajale i nakon završetka Drugog svjetskog rata, odnosno i poslije 9. svibnja 1945. godine kada je u Berlinu objavljena kapitulacija Trećega Reicha. U žaru ogorenih borbi prekršene su i neke Titove naredbe i nisu poštovane, rekao je Strčić.

Pri tome je posebno spomenuo Titovu naredbu od 7. svibnja upućenu štabovima 1., 2. i 3. armije te Glavnom štabu Slovenije da moraju korektno postupati prema ratnim zarobljenicima. Akademik Strčić je izdvojio i Titovu naredbu od 14. svibnja koju je poslao štabovima 1., 2., 3. i 4. armije JA, te Glavnim štabovima Hrvatske i Slovenije u kojem traži da se poduzmu

Znanstveni skup o Bleiburgu i Križnom putu

Istina bez mita i tabu tema

energične mjere da se »pod svaku cijenu spriječi ubijanje ratnih zarobljenika i uhapanjenika« te da »one koji trebaju odgovorati za ratne zločine treba predavati na revers vojnim sudovima radi daljnog postupka«.

I te naredbe, koje nisu poštovane, ipak ne opravdavaju Tita što nije pokrenuo istražne postupke i zatražio odgovornost za počinitelje zločina, ocjenjuje Strčić.

On je spomenuo da su i Bugari držali pod kontrolom dio područja i da su također dijelom odgovorni za postupke prema zarobljenicima.

Tragična situacija jest bila i veliki broj ljudi jest stradao, rekao je Strčić. Neki kazneni postupci za Bleiburg su vođeni, ali samo za vojниke s nižim činovima i pripadnike manje značajnih civilnih tijela vlasti, zaključio je Strčić.

Historijografiju dalje od politike

Ivo Goldstein je rekao da je antifašistička Europa tražila da se ratni zločinci kazne. **Čerčil** je zahtjevao da se primjeni pravda prema zločincima, ali ne i osveta, naglasio je Goldstein i naveo da je osveta na kraju rata bilo. Ta osveta, po riječima Goldsteina, motivirana je zločinima koji su činjeni u NDH od travnja 1941. godine.

Osvetnički gnjev se osjetio i prilikom oslobođenja Beograda 1944. godine, podsjetio je Goldstein. Stoga nisu u pravu oni revisionistički povjesničari koji tvrde da je mržnja i gnjev bila okrenuta samo

prema Hrvatima.

Goldstein je naglasio da o svim tim temama povjesničari trebaju govoriti objektivno i znanstveno utemeljeno i zaključio da je najbolje kada je historiografija dalje od politike, a politika dalje od historiografije.

Dr. Ivo Josipović je kao pravni stručnjak istaknuo da se u Beliburgu mogu prepoznati zločini jer nije primjenjivano pravo. Međutim, dodao je on, kroz Bleiburg neki žele revidirati povijest.

No, bez obzira da li se događaji vezani uz Bleiburg tretiraju kao zločin, antifašistička borba je bila pravedna i oslobođilačka protiv svjetskog zla. Znači, zbog događanja na Bleiburgu, ne mijenja se odnos prema antifašističkoj borbi.

Ideja o odgovornosti za ratne zločine je relativno nova, kaže dr. Josipović, i napominje da pobjednici, u pravilu, nisu odgovarali za ratne zločine već su kažnjavali poražene neprijatelje, što je bilo i u Drugom svjetskom ratu.

Treba imati na umu i povjesni kontekst u kojem se sve događalo. Moramo biti svjesni da primjena današnjih kriterija na vrijeme prije 50 godina daje drugačiju sliku. Po današnjim kriterijima gotovo da nema povjesnog velikana koji ne bi odgovarao za ratne zločine. Zato retroaktivna primjena kriterija nije dobra, ističe Josipović.

Danijel Ivin se posebno osvrnuo na knjigu **dr. Josipa Jurčevića** koja ima naslov »Bleiburg - Jugoslavenski poratni zločini nad Hrvatima« upozoravajući da je Bleiburg, po Jurčeviću, simbol stradanja Hrvata. U toj knjizi, ukazuje, Ivin, svega deset posto sadržaja se odnosi na Bleiburg.

Od Bleiburga se želi učiniti mit po kojem se ustaška vojska nikad nikome nije predala i nije doživjela poraz. Nakon što su punе četiri godine služili Hitleru, ustaška država i vojska odlučili su se na sramotan bijeg, u kojem su uključili i civile. Vodstvo ustaške države smišljeno je razglasilo laž da su postigli dogovor s anglo-američkim saveznicima o predaji i pridruživanju u borbi protiv komunizma. Kad je kolona stigla do Bleiburga, Englezi su odbili bilo kakve pregovore o predaji već su ih prisilili da se predaju Titovim partizanima s kojima su ratovali četiri godine. Rečeno im je da su, po ugovoru o primirju, već prije osam dana trebali položiti oružje pred partizanima, a oni su nastavili borbu.

Smisao mitologije o Bleibburgu je da se zločinci predstave kao nevine žrtve, a pobjednici kao zločinci, zaključio je Ivin.

Prvi znanstveni skup o Bleibburgu poslije četrdesetpet godina tabu teme i petnaest godina njene zloupotrebe

Dr. Tvrto Jakovina govorio je o vanjskopolitičkom okviru zbivanja na kraju Drugog svjetskog rata i upozorio da su vode NDH očekivali sukob između Istoka i Zapada. Zato su se tako ponašali i u Zagrebu ostali tako dugo, iako su i Beč i Budimpešta već bili oslobođeni. Međutim, rat više nikome nije bio u interesu. Tito je 1944. godine dozvolio Crvenoj armiji da prijeđe preko Jugoslavije. Time je Tito potvrđen kao faktor koji odlučuje u Jugoslaviji, a Šubašić je bio američki i engleski »igrač«, kaže dr. Jakovina.

Dr. Branko Dubravica je temu Bleiburga i Križnog puta promatrao u vremenu od 15. svibnja 1945. do 1. ožujka 1946. godine. One je rekao da je u desetak

dana svibnja bilo pet predaja na pet lokacija. Dvije grupe u Sloveniji, na potezu Celje-Zidani most i kod Dravograda zarobili su partizani, grupu kod Bleiburga partizani uz prisustvo Britanaca, a kolonu koja je prije 11. svibnja prešla mostove na Dravi i ušla u Austriju Bugari kod Dravograda i Englezi kod Klagenfurta.

Iznio je nekoliko podataka prema kojima je preživjelo najmanje 100.000 domobranci-ustaških vojnika, od kojih je 55.000 poslano u radne jedinice ili na odsluženje vojnog roka u Jugoslavensku armiju, oko 45.000 ih je amnestirano. Dubravica kaže da je stradalih i pobijenih bilo između 30 do 50 tisuća.

Mr. Ivan Fumić priložio je, uz kraću

usmenu raspravu, i opširan pisani prilog pod naslovom »Uzroci i posljedice Bleiburga 1945. godine«. Fumić konstatiira da je »kod Bleiburga 15. svibnja 1945. godine tzv. NDH i ustaška ideologija doživjela konačan krah. Put započet 10. travnja 1941. godine uspostavom NDH do njenog logičnog sloma obilježen je bezbrojnim zlodjelima«.

Titove naredbe

I pored teških zločina **Pavelić** se želio Britancima predstaviti kao branitelj hrvatsva. Vjerovao je do kraja **A. Hitleru** i njegovim špekulacijama da će izbiti oružani sukob između Zapadnih saveznika i SSSR-a.

Kad Pavelić nije uspio u svojoj namjeri kod Britanaca, uspio je pobjeći u Austriju, a potom u Argentinu.

Ustaše napuštene od Pavelića, svjesne zločina počinjenih 1941. do svibnja 1945. godine kod Bleiburga i nakon kapitulacije Nijemaca 9. svibnja 1945. svim silama pokušavaju pobjeći na zapad pod okrilje Britnaca. Stalnim i silovitim napadima na položaje NOVJ koja im je oružjem prepriječila put, premda su ginuli u velikom broju, ipak neki od njih uspijevaju izbjegći zarobljavanje, ističe Fumić.

On navodi da je, prema izvještaju III. JA od 9. do 23. svibnja 1945. godine u završnim borbama bilo zarobljeno 130.000 osoba. Među zarobljenima, navodi Fumić, bilo je 40.000 Nijemaca, 40.000 ustaša i domobrana, 20.000 civila, 5.000 četnika, te 25.000 Kozaka i Bele grade.

Fumić je podsjetio na Titove naredbe kojom zabranjuje samovolju u postupanju sa zarobljenicima.

Bez obzira što je bilo i nepoštivanja zapovijedi Vrhovnog komandanta u postupanju prema zarobljenicima, ta se naredba u osnovi provodila. «Ipak osveta i odmazda se nije mogla izbjegći, među zarobljenicima bili su i poznati koljači iz Jasenovca i drugih stratišta, a među pripadnicima JA i onih kojima su ti ljudi poubijali cijele obitelji», kazao je Fumić.

Na kraju je Fumić zaključio da je »sigurno bilo ubojstava zarobljenika u pojedinim krajevima i od strane nekih jedinica, ali sigurno ni približno onako masovno kako se upiru to dokazati pojedini autori. Da su zarobljeni ustaše i domobrani masovno ubijani, zar bi i sada bilo toliko živih bivših vojnika NDH, a ima ih gotovo koliko i boraca NOV«.

Dr. Igor Graovac je upozorio da se radi uglavnom o umanjivanju ili o uveličavanju broja žrtava u Drugom svjetskom ratu i to selektivno na način da se govori samo o »našim« žrtvama i negiraju zločini koje je napravila »naša« strana. Zato se više radi o »licitiranju« s brojem žrtava,

Isključiva odgovornost kvislinga

Slavko Komar je u ime grupe antifašističkih boraca iznio zajednički pripremljene teze za raspravu o temi Bleiburga i Križnog puta.

Antifašistički borci i antifašisti prihvaćaju potrebu da se utvrdi istina o tragediji u Bleiburgu te da se utvrdi i odgovornost aktera, rekao je Komar i naveo povijesne činjenice o kojima se složila grupa antifašista.

Pavelić je naredio svojoj vojsci da se povlači prema zapadnim saveznicima kako bi se njima predali. U povlačenju ispred jedinica JNA je bilo, osim njemačkih formacija, nekoliko tisuća ustaša, domobrana, četnika i drugih kvislinških formacija. Te kvislinške formacije, pomiješane sa civilima, na kraju rata su se grupirale oko Bleiburga. Pregovori časnika Pavelićeve vojske s komandom britanskih snaga u Austriji završili su britanskim odbijanjem zahtjeva o predaji. To je bilo sukladno sporazumu Saveznika da se kvislinške snage koje su vodile ratne operacije na prostoru Jugoslavije moraju predati snagama JNA.

Zapovjedništvo hrvatskih kvislinških snaga je nakon neuspjelih pregovora s komandom britanskih snaga u Austriji odlučilo da se neće razoružati i predati snagama JNA, te da će nastaviti oružanu borbu protiv JNA. Pri tome nisu vodili računa o sudbini desetine tisuća civilnih osoba koje su poveli sa sobom. To je dovelo do oružanog sukoba sa JNA i do velikog broja vojnih i civilnih žrtava sa obje strane, za što odgovornost snose isključivo vojni zapovjednici hrvatskih kvislinških formacija.

Zbog odbijanja bezuvjetne predaje snagama JNA i odluke o nastavljanju oružane borbe protiv JNA od 9. do 15. svibnja došlo je do tragedije.

Pri tome je navedeno i da su hrvatske kvislinške snage koristile civilne izbjeglice kao štit u borbi protiv snaga JNA. Bilo je i osvetoljubivosti pojedincara i pojedinih jedinica pobjedničke vojske nad pobunjenicima koji su tokom rata činili ratne zločine nad nedužnim žrtvama, naročito srpskom životu u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

Zarobljeni vojnici (ustaše, domobrani i dr.) do 9. svibnja su bili ratni zarobljenici. Oni koji su zarobljeni od 9. do 15. svibnja se ne mogu tretirati kao ratni zarobljenici, jer su oni uhvaćeni kao naoružani pobunjenici protiv međunarodno priznate države, Demokratske Federativne Jugoslavije. Dakle, legalno gledano, oni su odmetnici ili teroristi. Prema njima se ne mogu primjenjivati pravila ratnog prava, jer je rat završen 9. svibnja.

Poginuli pripadnici vojnih formacija bilo koje strane koje su pale do 9. svibnja se moraju smatrati žrtvama ratnih sukoba i one se NE MOGU ubrojiti u žrtve bleiburške tragedije. Žrtve koje su pale u sukobima od 9. do 15. svibnja 1945. spadaju u žrtve oružanog sukoba između POBUNJENIKA I LEGALNIH SNAGA SAVEZNIČKE KOALICIJE. Žrtve nastale nakon 15. svibnja spadaju u posebnu kategoriju koju treba detaljnije istražiti i činjenično dokazati.

Tko su bile žrtve u Bleiburgu treba znanstveno razjasniti. Sve poginule treba identificirati, odrediti kojim su formacijama pripadali (ustašama, četnicima, bjelogardejcima, oružanim formacijama Folksdjočera i dr), njihova imena i prezimena, njihov broj, način stradanja.

I civilne žrtve treba jednako istražiti, zaključili su članovi grupe antifašista.

bez znanstvenog pristupa i objektivnosti.

Po riječima dr. Graovca najbolja metoda je osobna identifikacija svih stradalih i najbolji način da se izbjegnu dvojbeni kriteriji.

Dr. Tomislav Badovinac je naglasio da su se na Bleiburškom polju našle različite fašističke formacije i suradnici. Iz Hrvatske su, po njegovim riječima, to bili vojnici-domobrani, ustaše, četnici i razni civili od kojih su neki i prisilno doveđeni. Oni su, ukazuje Badovinac, bježali iz zemlje jer su se željeli predati Englezima koji nisu dovoljno poznavali njihova nedjela, kako bi izbjegli zasluženu osudu.

U fazi kulminacije hladnog rata vođen je i psihološki rat, u kojem je stvoren i mit o bleiburškoj tragediji, koja se predstavlja kao masakr hrvatskog naroda, a zanemaruje činjenica da je riječ o zarobljenim vojnim jedinicama sljedbenicima fašističkih nedjela, koji su i nakon kapitulacije nastavili borbu.

Da bi se mit o Bleiburgu zaključio, neophodno je utvrditi istinu, da se više ne manipulira i ne nanose dalekosežne negativne posljedice. Ratni dokumenti, izvještaji, svjedočenja, knjige i sl. ipak su dovoljni da se mogu sukobiti s ideoško-propagandnim manipulacijama.

Nema osnova da se Tita optuži za ratni zločin jer je on osobno inzistirao na odgovornosti onih koji ne poštuju Ženevske konvencije, zaključio je dr. Badovinac.

Andrea Roknić je rekla da je tema o Bleiburgu nedovoljno istražena i da, stoga, ima otvorenih pitanja, među kojima je i broj žrtava. Zato je zadatak i mlađih znanstvenih istraživača da objektivno pristupe tom poslu.

Fabijan Trgo je naglasio da treba sve zločine osuditi, ali da je Bleiburg izmakao znanosti. Posebno je ukazao na politizaciju kojom se sotonizirao Tito i NOB.

S. Tomašević

Komemoracija na Bleiburškom polju

Pod pokroviteljstvom Hrvatskog sabora na Bleiburškom polju je 14. svibnja održan komemorativni skup posvećen žrtvama Bleiburga i Križnog puta. Na skupu je govorila potpredsjednica Hrvatskog Sabora **Durđa Adlešić** koja je rekla da je »ovo mjesto gdje se uči hrvatska povijest i gdje se uči hrvatsko jedinstvo«.

Na skupu je, slično kao i ranijih godina, bilo isticano ustaško-fašističko znakovlje. Misu zadušnicu predvodio je pomoćni biskup zagrebački **Josip Mrzljak**.

Otvoreno pismo Durđi Adlešić!

Poslije skupa na Bleiburškom polju upućeno je otvoreno pismo Đurđi Adlešić kojeg su potpisali u ime Predsjedništva SABA RH **Josip Skupnjak**, a u ime Sekcije logoraša **Ivan Fumić**.

»Mi borci NOV i bivši logoraši ustaških i nacističkih logora smrti zapanjeni smo Vašim govorom održanim 14. svibnja 2006. na Pliberškom polju. Ako je istina što u novinama piše da ste izjavili da se na Pliberškom polju uči hrvatska povijest, tada Vi zaista o povijesti ništa ne znate ili ne želite znati!«

Mi nismo protiv prisjećanja na svoje mrtve, ali smo protiv govora mržnje.

Da li ste Vi, cijenjena gospodo, zaboravili kako je i uz čiju pomoć došao **dr. Ante Pavelić** sa 300-tinjak ustaša na vlast 1941. godine u Hrvatsku. Da li ste zaboravili predaju hrvatskih teritorija Talijanima po Rimskim ugovorima potpisanim od dr. Pavelića. Da li se Vi ne sjećate ustaških logora od Danice kod Koprvnice, Jadovnog kod Gospića, Slanog na Pagu, Jasenovca, Đakova itd., itd. ukupno njih 38 u kojima je na najzvierskiji način

pobjijeno na tisuće i tisuće ljudi, i to samo zato što su bili Srbi, Židovi, Romi ili pak što nisu prihvaćali fašizam. A tko je to učinio. Ako ne znate posjetite izložbu u Jasenovcu gdje imenom i prezimenom stoji nedovršen popis od preko 80.000 žrtava. U selima oko Gline, Petrinje, Like itd. naći će spomenike sa po 300-600 imena mještana poklanjanih od ustaša, od kojih bi, prema vama, mi sada trebali učiti povijest.

A tko se tom zlu suprostavio? Tko je sprječio totalni pokolj na hrvatskom teritoriju? Tko je vratio ustupljene i otete dijelove Hrvatske domovine? Oni isti antifašisti čiji su spomenici u Bjelovaru, gdje ste Vi gospodio gradonačelnica, u najvećem broju porušeni. Danas Vi veličate te iste koljače koji osobno ili njihovi istomišljenici u crnim odorama paradišuju po Pliberškom polju. Da li se Ustav Republike Hrvatske zasniva na ideologiji zločina koji ste tamo branili ili pak na antifašističkoj borbi? O tome bi kao potpredsjednica Hrvatskog sabora trebala razmislići. Vama izgleda nisu smetale crne odore i ustaško znamenje, koje Austrija zabranjuje, ali ne i vlast Hrvatske.

Baratanje brojkama ubijenih bez preanca je u povijesti.

Ako već niste upoznati koliko je poginulo Hrvata u II. svjetskom ratu, pročitajte znanstveni rad **ing. Vladimira Žerjavića** "Demografski gubici u bivšoj Jugoslaviji 1941/45. izdanje Dom i svijet, Zagreb, 1997. g". Saznat ćete da je Hrvata u II. svjetskom ratu i to na svim stranama poginulo 192.000. Od tog broja samo kao borci NOV poginulo je 50.000, a kao ustaše i domobrani 45.000. Nijemci i Talijani ubili su 40.000 Hrvata, četnici 18.000. U Jasenovcu ustaše su ubile 12.500, a u šumi Dotrščina kod Zagreba 6.000. U logoru Lepoglava ubijeno je 1.000. Njih

4.000 poginulo je 1942. pred Staljingradom u okviru ustaško-domobranske legije. U završnim operacijama poginulo je 11.000 ustaša i domobrana, a ostali na tzv. križnom putu. Eto, to je cijela istina, ako je želite znati. Preporučujemo Vam i knjigu **Mirka Peršena** "Ustaški logori", tisak Globus, Zagreb, 1990. g.

Sva nastojanja uveličavanjem stradanja Hrvata u ustaškim i domobranskim formacijama, kao i civila, ima za cilj difamiranje antifašističke borbe i negiranje stravičnih ustaških, četničkih i inih okupatorskih zločina. Tome je poslužio i Vaš žaljenja vrijedan govor pred probranom ekstremističkom publikom na Pliberškom polju.«

Durđa Adlešić: Nisam reagirala zbog pijeteta

U odgovoru na otvoreno pismo potpredsjednica Sabora **Đurđa Adlešić** je, uz ostalo, navela da u njenom govoru »nema elemenata mržnje uperene protiv bilo koga«, već da se radi o »osudi jednog totalitarnog režima pod čijim okriljem su počinjeni zločini, a jedan od njih je i bleiburški«.

»Što se tiče crnih odora i ustaškog znamenja koji su se na skupu pojavili, a što i sami spominjete u svom otvorenom pismu, naglašavam da sam i sama ostala zatečena primjetivši ih«, ali »zbog pijeteta prema žrtvama i sjećanja na njih nisam reagirala«, kaže Đurđa Adlešić.

»Nadam se da reakcija antifašista ne znači da imaju različit pristup zločinu« - zaključila je potpredsjednica Hrvatskog sabora, uz napomenu kako je »sadržaj njezina govora u skladu s rezolucijom Skupštine Vijeća Europe kojom se osuđuju zločini komunizma«.

•Obilježena 26. godišnjica od smrti legendarnog partizanskog vođe i u svijetu priznatog državnika Josipa Broza Tita

Brojniji nego prethodnih godina, antifašisti i drugi poštovatelji lika i djela Josipa Broza Tita iz Hrvatske i drugih država bivše Jugoslavije i ovog su mu 4. svibnja odali počast i zahvalnost. Učinili su to posjetom posljednjem prebivalištu dugogodišnjeg jugoslavenskog predsjednika u Kući cvijeća u Beogradu, kao i prigodnom komemoracijom ispred rodne kuće u Kumrovcu.

U Beograd je autobusima stiglo nekoliko stotina poklonika Josipa Broza Tita iz Hrvatske, odnosno Zagreba, Rijeke, Varaždina i još nekoliko mjesta, pridruživši se brojnim delegacijama i skupinama iz drugih dijelova nekadašnje zajedničke države.

Predvođeni predsjednikom Saveza društava »Tito«, dr. sc. Tomislavom Badovincem, članovi delegacije iz Hrvatske položile su cvijeće i odale počast kod Titova groba, te se upisali u knjigu dojmova.

Uspomene na Tita i njegovo djelo evocirane su i u Kumrovcu, gdje se okupljenima kod Titova spomenika, uz ostale, obratio i predsjednik SABA RH Krešimir Piškulić. Istakao je značaj i veličinu Titove uloge u našoj povijesti. Posebno se suprotstavio pokušajima revizije i falsificiranja naše antifašističke prošlosti i Titova djela, čije su zasluge prepoznate i priznate i u mnogim europskim i drugim zemljama.

A. Z.

Tijekom posjete Kući cvijeća posjetitelji iz Hrvatske kod groba su zatekli i Titova unuka **Joška Broza**, koji im je ispričao da planira zaštititi brand Josip Broz Tito kako se više ne bi tiskale i prodavale majice s Titovim likom i slični suveniri loše kvalitete. Najavio je i osnivanje posebnog Fonda za školovanje nezbrinute djece i talenata, koji bi se financirao sredstvima iz ovog branda.

TITU POČAST I ZAHVALNOST

Delegacija iz Hrvatske odala je počast na grobu pokojnog jugoslavenskog predsjednika

Vijenci su položeni i podno Titova spomenika u Kumrovcu

Sve više posjetitelja

Titov grob u Kući cvijeća na beogradskom Dedinju u dosadašnjih je 26 godina od njegove smrti obišlo gotovo 17 milijuna posjetitelja iz svih država bivše Jugoslavije, ali i nemali broj stranaca. Tako je ovog 4. svibnja grob prva obišla upravo grupa američkih turista, da bi tijekom dana uz posljednje počivalište pokojnog jugoslavenskog predsjednika prošlo nekoliko tisuća ljudi. Interes za posjetu grobu legendarnog vojskovođe i državnika iz godine u godinu stalno raste, pa je tako lani registrirano osamdeset tisuća ili dvadeset tisuća poštovatelja djela i lika Josipa Broza Tita više nego prethodne godine.

ISTINU NIKAD NE SMIJE MO ZABORAVITI

•Predsjednik UABA Rijeke Dinko Tamarut: Ponosni smo na naše veliko, nikad zasjenjeno antifašističko djelo

Polaganje vijenaca na Spomenik oslobođenja na Delti

Polaganjem vijenaca na Spomenik oslobođenju na Delti, na trsatsku Spomen-kosturnicu i Partizansko grobje na Kozali te svečanom akademijom Riječani su i ove godine dostoјno obilježili 3. svibnja Dan oslobođenja svog grada, ističući s ponosom i tom prigodom da je antifašizam njihovo trajno i doživotno opredjeljenje.

U prisustvu brojnih nekadašnjih boraca NOR-a, predstavnika lokalnih

vlasti i javnog života grada na svečanoj akademiji govorio je predsjednik Udruge antifašističkih boraca i antifašista Rijeke **Dinko Tamarut**, podsjećajući da je borba za oslobođenje početkom svibnja 1945. godine okružena poznatom riječkom bitkom, nakon koje je Rječina koja je do tada nepravedno razdvajala grad, postala spona jedinstva i pripojenja matici domovini.

»Istinu o tome nikada ne smijemo zaboraviti, budimo ponosni na naše veliko, nikada zasjenjeno antifašističko djelo«, kazao je Tamarut, pitajući »gdje bi danas bili Rijeka, Istra i otoci da nije bilo antifašističke borbe i gdje bi bila Hrvatska koju smo uvrstili u veliku demokratsku porodicu antifašističkih zemalja.«

I gradonačelnik **Vojko Obersnel** rekao je da je Rijeka ponosna što je u svojoj tradiciji antifašizam uzdigla na rang jednog od najviših principa dje-lovanja i što simbolika 3. svibnja leži upravo u stvaranju jedinstvenog grada bez podjela i granica. O tome svjedoči i spomen-ploča na mjestu bivše granice koja je dijelila Rijeku i na kojoj je zapisan citat iz Titova govora u Rijeci 1946. godine da je na tom »historijskom mjestu za sve vjekove zbrisana granica koja je tu umjetno postavljena.«

Obersnel se osvrnuo i na zbivanja u proteklim petnaestak godina, uključujući Domovinski rat, te ocijenio da su Riječani i u tom razdoblju znali pronaći put prema trajnom miru i prema novim godinama uspjeha, što potvrđuju brojna novoizgrađeni

Obljetnica oslobođenja Krka

Prigodnom proslavom u Vrbniku članovi Udruge antifašističkih boraca i antifašista otoka Krka obilježili su 61. obljetnicu oslobođenja svog otoka. Proslava koja se svake godine održava u drugom krčkom mjestu, ovog je puta okupila više stotina članova Udruge, ali i brojne štovatelje tekovina antifašizma na centralnom vrbničkom trgu - Škljuci, gdje su nakon kraćeg obraćanja okupljenima od strane predsjednika UABA otoka Krka **Stjepana Starčevića** te predstavnika domaćina, vrbničkog načelnika **Franje Toljanića**, članovi KUD-a Frankopan te Gradske glazbe Krk izveli i prigodni program. Proslavi je predhodilo polaganje vijenaca pored spomenika Vrbenčanima poginulima u svim ratovima, smještenog na Trgu sv. Ivana.

Izložba i filmovi

U povodu obilježavanja Dana oslobođenja Rijeke i završetka Drugog svjetskog rata, u Muzeju grada otvorena je gostujuća izložba Hrvatskog povijesnog muzeja iz Zagreba »Negativ - Pozitiv«, Drugi svjetski rat zabilježen fotografskom i filmskom kamerom.

Autorice izložbe su kustosice Povijesnog muzeja Hrvatske **Nataša Mataušić** i **Rhea Ivanuš**. Izložba će biti otvorena za javnost do 7. lipnja 2006. godine. Izložba se sastoji od 120 fotografija i 16 filmova iz fundusa Povijesnog muzeja Hrvatske, a nadopunjena je s još 20 fotografija iz fundusa Muzeja grada Rijeke i filmom »Bitka za Rijeku«.

Sudionici akademije u Teatru Fenice pogledali su i tri povijesna dokumentarna filma na temu poratne Rijeke. Riječ je o filmovima »Rijeka u obnovi« redatelja **Branka Marjanovića** te »Riječka luka« i »Jedan dan u Rijeci« redatelja **Ante Babaje**.

objekti i suvremeni razvojni projekti koji povezuju prošlost, sadašnjost i budućnost. Rijeka je danas grad koji je u potpunosti ekonomski, vlasnički i strukturalno reformiran i vizionarski usmjeren.

A. Z.

PRAVEDNI CILJEVI ANTIFAŠIZMA

•Trajno ostaju žive ideje za koje smo bili spremni život položiti, rekao je istaknuti antifašista i književnik Joža Horvat

Dan oslobođenja Međimurja od mađarske okupacije, 6. travnja, obilježen je polaganjem vijenaca na spomen-obilježja Narodnooslobodilačke borbe i stradanja pod fašističkim terorom, na spomen-grobnici u Svetom Jurju u Trnju, na čakovečkom groblju i na Starom gradu. Vijence su položili predstavnici Udruge antifašističkih boraca i antifašista Međimurske županije, Međimurske županije Grada Čakovca. Središnja svečanost po tradiciji je bio skup u čakovečkom centru za kulturu kojemu je domaćin bila županijska organizacija SDP-a.

O značajkama antifašističke borbe u Međimurju govorio je Ivica Perhoč, predsjednik županijske organizacije SDP-a. Brutalnost mađarskih i njemačkih okupacijskih vlasti, osobito nakon listopada 1944. godine, posve je Međimurce priklonila Narodnooslobodilačkom pokretu, rekao je. O tome svjedoči brojnost žrtava, u ratu je poginulo 1.627 Međi-

muraca i međimurskih Židova, 1.839 ih je zatvoreno i internirano, a i masovno priključenje narodnooslobodilačkoj vojsci nakon oslobođenja.

žive ideje za koje smo bili spremni život položiti. Dok bude svijeta bit će borbe za pravdu, za veći komad kruha, za slobodu. Oni nam danas gledamo piromane, koji potpiruju vatre novih sukoba, ali dok ima piromana, bit će i vatrogasaca. Oni nama ruše spoenike, lažu i laju, ali im to neće pomoći, naša djeca i unuci znat će nastaviti djelo koje smo započeli», zaključio je Horvat.

Potpredsjednik Hrvatskog sabora **dr. Mato Arlović** je istaknuo da je Međimurje konačno oslobođeno od tuđinske vlasti zahvaljujući borbi antifašista koji su pred sobom imali pravedan cilj borbe protiv jednog od najvećih zala u ljudskoj povijesti, u toj borbi

pobjijedili su i Hrvatsku uveli u demokratsku obitelj antifašističke koalicije.

Na svečanosti je izведен i prigodan kulturno-umjetnički program, a na koncu je prikazan i film »Ne okreći se sine« **Branka Bauer**.

K.D.

Polaganje vijenaca na spomen-grobnici poginulim partizanima u Svetom Jurju

»Ponosim se time što sam kao komesar Kalničkog odreda sudjelovao u formiranju Međimurske čete, koja je bila nositelj borbe za pravdu na ovom prostoru« rekao je književnik **Joža Horvat**, gost svečanosti. »Godinu su prošle, malo nas je ostalo živih, ali trajno ostaju

OSIJEK

ČEKAMO OBNOVU SPOMENIKA

•61. godišnjica oslobođenja grada obilježena kod spomen-ploče streljanim antifašistima

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Osijeka obilježila je 14. travnja 61. godišnjicu oslobođenja Grada, uz prigodan program u Perivoju kralja Tomislava, gdje je postavljena spomen-ploča pored kosturnice u kojoj su

pohranjene kosti 78 streljanih antifašista. Na tom mjestu 1952. godine bio je podignut spomenik, djelo kipara **Nikole Kečanina**, ali je miniran 1991. kao i sva druga antifašistička obilježja u Osijeku, kojih je bilo više od 60.

i izaslanstvo osječkog gradonačelnika, u čije je ime član Poglavarstva **Brako Lacković** u pozdravnoj riječi istakao antifašističko opredjeljenje današnje Hrvatske, na čemu počiva i suvremena Europa.

Potpredsjednica GO SDP-a dr. **Biljana Borožan** odala je počast žrtvama palim za oslobođenje zemlje i naglasila da danas nitko nema pravo osporavati oslobodilačku i antifašističku borbu.

U ime boračke organizacije **Jovo Nišević** je rekao da je u borbama za oslobođenje Osijeka uz druge jedinice NOV, sudjelovala i Osječka brigada, iz čijih je redova poginulo ili ranjeno 212 boraca.

Pod motom "Čekamo obnovu" sa skupa je upućena poruka Gradskom poglavarstvu za obnovu porušenog spomenika u Perivoju kralja Tomislava.

Miloje Stanić

Sudionici svečanosti u osječkom Perivoju kralja Tomislava

OZAKONJENJE NOVE VLASTI

UTopuskom je Zajednica udruga antifašističkih boraca i antifašista Sisačko-moslavačke županije obilježila 62. godišnjicu Trećeg zasjedanja ZAVNOH-a, koje je u tom gradiću održano 8. i 9. svibnja 1944. godine, u prisustvu 105 vijećnika iz svih krajeva Hrvatske.

Ova važna obljetnica o kojoj je govorio predsjednik Skupštine županije **Zvonko Belošević**, obilježena je prvi put u samostalnoj hrvatskoj državi, a članovi antifašističkih udruga iz Siska, Petrinje i Gline položili su tom prigodom vijenac na spomen-obilježje ZAVNOH-u u središtu Topuskog.

Pod predsjedanjem **Vladimira Nazora** na tom su zasjedanju donijete vrlo značajne političko-državne odluke, čime je formalno ozakonjen dotadašnji razvoj nove, narodne i revolucionarne vlasti,

♦Ministarstvu kulture predloženo da se prioritetno pristupi dostoјnom obilježavanju mesta tog povjesnog događaja

kao i konstituiranje Hrvatske kao slobodne demokratske države u sklopu federacije jugoslavenskih naroda. Izabrano je i novo Predsjedništvo ZAVNOH-a na čelu s predsjednikom **Vladimirom Nazorom** i tajnikom **dr. Pavlom Gregorićem**.

Zahvaljujući državno-pravnim odlikama ZAVNOH-a, Hrvatska je u čitavom poslijeratnom razdoblju sačuvala obilježja posebne federalne jedinice unutar jugoslavenske federacije, a to je bila i pravna prepostavka za izlaz iz Jugoslavije početkom 90-tih godina i proglašenje nezavisnosti Republike Hrvatske u jesen 1991. godine.

Povjesna zdjelica u sklopu lječilišta,

u kojoj je ZAVNOH zasjedao, razršeno je, a na tom mjestu godinama nije bilo gotovo nikakvog značajnijeg spomena na te događaje. Kako bi se dostojanstveno sačuvalo sjećanje na to zasjedanje i donesene odluke dalekosežno značajne i za suvremenu Hrvatsku, Savez antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske je kao jedan od prioritetnih projekata obnove spomeničke baštine iz NOB-e, predložio Ministarstvu kulture, uz ostala mesta, i uređenje zgrade muzeja u Topuskom, rekao je predsjednik Zajednice UABA ove županije **Gabrijel Malović**.

A.Z.

U povodu 61. godišnjice oslobođenja grada

VIJENCI NA MIROGOJU I DOTRŠĆINI

Šezdesetprva godišnjica oslobođenja Zagreba, 8. svibnja, obilježena je polaganjem vijenaca na Grobnuču narodnih heroja na Mirogoju i na Spomenik žrtvama fašizma na Dotršćini.

Glavni grad Hrvatske, u koji su jedinice NOV i PO pobjedonosno ušle 8. svibnja 1945. godine, dao je iznimani doprinos antifašističkoj NOB-i. U njoj je sudjelovalo više od 40.000 Zagrepčana, a u borbama za slobodu ili kao žrtve fašističkog terora život ih je izgubilo oko 26.000.

U ime Gradskog poglavarstva na Mirogoju su vijence položili gradonačelnik **Milan Bandić** i njegove zamjenik **Ivo Jelušić**, dok je u ime Gradske skupštine taj povijesni dan polaganjem vijenca obilježila predsjednica **mr. sc. Tatjana Holjevac**.

Zajedno s predstvincima gradske vlasti vijence su na Grobnuču narodnih heroja položili i predstavnici Saveza antifašističkih boraca, ratnih vojnih invalida i I., VI. i X. korpusa predvođeni predsjednikom SABA RH **Krešimirom Piškulićem**. Kod spomenika na Dotršćinu počast žrtvama odali su predstavnici Zajednice antifašističkih udruga Grada Zagreba i Zagrebačke županije predvođeni predsjednikom **Vladimirom Jurakom**.

Gradsko poglavarstvo je u povodu praznika upriličilo primanje za predstavnike antifašističkih udruga Hrvatske i Zagreba, kojom prilikom je bilo riječi o dobroj dosadašnjoj i budućoj suradnji gradskih vlasti i antifašističkih udruga na njegovoj tradiciji i vrijednosti antifašizma.

A.Z.

Čelnici Grada Zagreba položili su vijence na Mirogoju

Komemoracija kod spomenika na Dotršćini

NOVI SPOMENIK OSLOBODITELJIMA

♦Svečanost u čast 170 poginulih boraca 13. primorsko-goranske i 43. istarske divizije

Učast 65. godišnjice ustanka u Republici Hrvatskoj i 60. godišnjice oslobođenja u Lokvama je 24. travnja okrenut novi spomenik stosedamdesetorici boraca 13. primorsko-goranske udarne i 43. istarske divizije poginulim u borbama za oslobođenje gorsko-kotarskih mjeseta Lokve i Mrzle Vodice. Spomenik su otkrili sudionici tih ratnih zbivanja **Milan Zakarije i Slavko Pleše**.

Zitelji tog kraja i njihovi gosti Istrani, Primorci i Gorani a prije svega nekadašnji pripadnici spomenutih jedi-

nica, taj su događaj obilježili bogatim programom, koji je počeo polaganjem vijenaca na spomenike iz NOB-e i otvorenjem izložbe o NOB-i u ovom kraju, a nastavilo se svečanom akademijom u Domu kulture i narodnim veseljem.

Tom prigodom sudionicima svečanosti obratili su se predstavnici 43. i 13. divizije - **Abram Morožin i Maksimilian Mance**, načelnik općine Lokve **Davor Cenčić**, predstavnici županijskih UABA **Stjepan Starčević i Tomislav**

Brojni uzvanici i mještani na svečanosti u Lokvama

Ravnić i u ime SABA RH član Predsjedništva **Etore Poropat**.

Organizatori ove svečanosti na čelu s predsjednikom ogranka UABA **Rudolfom Komadinom** pripremili su i prigodnu brošuru koja pruža detaljan uvid u borbene aktivnosti dviju divizija prilikom oslobađanja Lokava i Mrzlih Vodica, polovicom travnja 1945. godine, kao i popis u tim borbama 111 poginulih boraca 43. i 58 boraca 13. divizije.

Za sudionike obilježavanja tih događaja i odavanje počasti borcima koji su u ţestokim borbama oslobođila ova dva mjeseta, organiziran je bogat kulturno-umjetnički program, u kojem su nastupile grupe osnovne škole iz Lokava i Pjevački zbor iz Trsata sa spletom partizanskih pjesama.

A.Z.

Novi spomenik oslobođiteljima

Komemoracija

POČAST JUNACIMA SREMSKOG FRONTA

♦Posjeta spomen-obilježju na događaje iz travnja 1945. godine

Navršilo se 64 godine od kada je 12. travnja 1945. godine probijen Sremski front i otpočele završne operacije za konačno oslobođenje. Sam proboj izvršile su jedinice Prve armije u čijem je sastavu bila VI. lička proleterska divizija »Nikola Tesla« i XIII. proleterska brigada »Rade Končar« iz Hrvatske, te brigada Italija. Ranije su na tom prostoru djelovale postrojbe Crvene armije i Bugarske vojske.

Na mjestu proboja, kod sela Adashevci, u znak sjećanja na taj povijesni događaj i odavanja trajne počasti stotinama i tisućama poginulih boraca

podignuto je veličanstveno spomen-obilježje koje potječe na veličinu Sremskog fronta, a svake godine, na dan proboja, 12. travnja, održava se velika komemorativna svečanost.

Tako je bilo i ove godine. Unatoč jekoj kiši i vjetru cijeli dan, okupilo se oko 800 posjetilaca, uglavnom delegacija državnih organa, članova boračkih organizacija i rodbine poginulih, najviše iz Srbije i Vojvodine. Iz Hrvatske svečanosti je prisustvovala delegacija SABA - **Nikola Uzelac, Antun Magić i Ruža Badovinac**, te sedam članova udruga ABA iz Borova i

Vukovara na čelu sa **Đordjem Milosavljevićem i Miloradom Jandrićem**.

Vijenci su polagani na središnji plato ispred muzeja, uz zvuke posmrtnog marša. Cijelo područje spomen-obilježja primjerno je uređeno, objekti sačuvani i prava je šteta što je nevrijeme, kiša i vjetar, onemogućilo svečanje obilježavanja.

Na kraju svečanosti domaćini su s delegacijom iz RH razgovarali o djelovanju boračkih organizacija, a bilo je i sjećanja na zajedničke doživljaje iz ratnog i poslijeratnog vremena.

Antun Magić

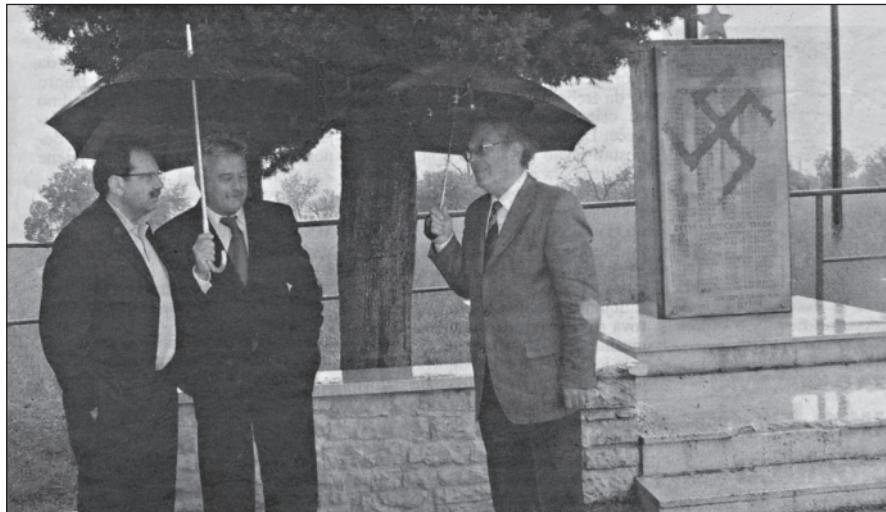
•Očito organizirane provokacije na Dan Europe usmjerene su protiv našeg stremljenja k Europskoj uniji

Upravo u vrijeme dok se u desetima zemalja našeg kontinenta, uključujući i Hrvatsku, prigodno slavio Dan Europe, ustanovljen kao spomen i ponos na pobedu nad fašizmom u Drugom svjetskom ratu, kod nas - točnije u nekoliko mjesta Istre - doživjeli smo još jedan grubi vandalski nasrtaj na spomenike iz naše antifašističke prošlosti: u desetak mesta na spomenicima palim antifašistima, ali i crkvama, 9. svibnja ujutro osvanuli su kukasti križevi i nacističke parole.

Takvim simbolima i porukama premažani su spomenici NOB-e u Divšćima, Križu Lindarskom, Prodolu, Sv. Katarini kod Pićana, Hrbokima i Barbanu na Polionu, te crkvama sv. Filipa i Jakova u Filippima i sv. Ivana i Pavla u Zadrežanima. U policiji su to okarakterizirali kao kaznena djela, obavili uobičajena očevide i najavili da će učiniti sve što je potrebno da se protuđaju krivci.

Zbog tih, očito organiziranih i anti-fašistički usmjerenih provokacija, ogorenici predstavnici istarskih antifašističkih udruga i lokalnih vlasti osudili su taj gnujni čin kao izravan atak ne samo na antifašizam nego i naše stremljenje k Europi.

ATAK NA ANTIFAŠIZAM

Kukasti križ na partizanskom spomeniku u Divšćima kod Marčana

Prema riječima tajnika istarskog SAB-a **Tomislava Ravnića**, evidentno se radi o napadu desničarskih ekstremista na demokraciju i skladan suživot na ovom području. Slično se oglasio i generalni vikar Porečko-pulske biskupije **vlč. Marijan Kocijan**, dok je predstavnik UAB-a Pazina **Miljenko Benčić** upozorio da je sličnih provokacija i oštećenja spomenika bilo i ranije, zatraživši od organa vlasti da energičnije zaštite spomenike na događaje i ljude iz NOR-a, pogotovo što u takvim slučajevima još nitko nije otkriven niti kažnjen.

I saborski Klub zastupnika IDS-a osudio je profašističke parole i simbole koji su se pojavili na partizanskim spomenicima. Takve su provokacije, međutim, osuđene na propast, jer su osuđene i od same povijesti i nikome ne mogu služiti na ponos.

U svom vandalskom pohodu nepoznati su vandali i 12/13. svibnja sa spomenika palim antifašističkim borcima i rudarima, smještenom uz samu cestu Labin-Pula, odvalili gornji dio na kojem se nalazila zvijezda petokraka i uklesana imena žrtava.

A. Z.

Priznanje

ODLIČJE HRABRIM ŽENAMA

•U prisustvu predsjednika RH Stjepana Mesića uručena priznanja »Pravednik među narodima« za spašavanje Židova tijekom Drugog svjetskog rata

Još tri Hrvatice - **Štefanija Podolski**, te posmrtno **Anka Cindrić** i **Ljubica Lang** - dobile su odličje »Pravednik među narodima«, koje se od početka 60-tih prošlog stoljeća dodjeljuje onima koji su tijekom Drugog svjetskog rata riskrirajući vlastiti život pomagali i spašavali pripadnike židovskog naroda.

Svečanosti uručivanja odličja u zagrebačkoj Starogradskoj, vijećnici prisutan je bio i predsjednik RH **Stjepan Mesić**, koji je tom prigodom poručio da se holokaust nikad ne smije relativizirati, a još manje negirati. Smatra da bi priznanje pravednicima trebala odati i naša država, jer su oni

svojim djelima i hrabrošcu spašavali i čast Hrvatske i hrvatskog naroda.

Dobitnica odličja Štefanija Podolski

Uručujući odličja, izraelski veleposlanik **Shmuel Meirom** rekao je da židovski narod danas u vlastitoj državi ima pravo na život u miru i sigurnosti, iako neki još uvijek prijete njegovim istrebljenjem.

Za vrijeme strahota fašističkog terora i progona Židova i na području tzv. NDH, dobitnica odličja Štefanija Podolski spasila je ženu sa šestero djece, Anda Cindrić majku s dvoje djece, a Ljubica Lang jednu svoju židovsku prijateljicu i njenu majku.

Dosad je priznanje »Pravednik među narodima« primilo 21.310 osoba, od čega 105 iz Hrvatske.

A. Z.

♦Komemoracija u nase-ljima Prepolno i Bedenica u povodu stradanja slovenskih partizana

Tokom NOR-a u graničnom području duž Sutle, zajedno s hrvatskim partizanskim jedinicama, često je borbeno djelovao i Kozjanski NOP odred iz sastava 14. divizije NOV Slovenije. Dana 12. travnja 1945. godine u rajonu Prepolno, Kozjanski odred upao je u ustašku zamku i tom je prilikom poginulo osam boraca. Stradali partizani su odmah bili pokopani na mjestu pogibije, a kasnije su njihovi posmrtni ostaci prebačeni na groblje u Bedenici.

Tim je povodom upriličena komemorativna svečanost. Grad Sveti Ivan Zelina je po tradiciji s velikim gospodarstvom primio antifaističke borce i antifašiste Grada Zagreba i Zagrebačke županije, te borce iz Slovenije (opcine Sevnica, Krško i Brežice). Sudionike su pozdravili **Vlado Žigrović**, gradonačelnik Svetog Ivana Zeline, **Vlado Gluhak**, predsjednik UABA Svetog Ivana Zeline i **Vladimir Jurak**, predsjednik ZUABA GZ i ZŽ. Nakon prigodnih govora i domjenka u zelinskoj Gradskoj vijećnici uzvanici su posjetili grobove suboraca na groblju u Bedenici i spomen-obilježje u Prepolnu. Položeni su vijenci i cvijeće te evocirana sjećanja na ratne dane. Na komemorativnim skupovima govo-

SJEĆANJE NA ŽRTVE KOZJANSKOG ODREDA

snimio: Z. Herceg

Dražen Bedeković, načelnik općine Bedenica govori na mjesnom groblju

rili su **Maks Popeler**, predsjednik Zveze borcev in udeležencev NOB općine Sevnica i **Dražen Bedeković**, načelnik općine Bedenica.

Među prisutnima, zamijetili smo i **Martina Kolar**, predsjednika Zveze borcev in udeležencev NOB općine Brežice, **Dragutina Mrkocija**, člana Odbora za njegovanje tradicija 10. zagrebačkog korpusa, te brojne mještane Prepolne, Bedenice, Svetog Ivana Zeline...

Nakon službenog dijela komemorativne svečanosti, slovenski i hrvatski antifaistički borce i njihovi uzvanici družili su se u ugodnom ambijentu. **Vladimir**

Maljak iz Kaštine otpjevalo je uz vlastitu pratnju na harmonici borbene i narodne pjesme, što je posebno oraspoložilo slovenske i hrvatske partizanske borce.

Ono što posebno raduje jest primjereni organizacija komemorativne svečanosti te izvanredan prijem od mjesnih tijela vlasti i njihovih čelnika (Vlado Žigrović, gradonačelnik Svetog Ivana Zeline kao i Dražen Bedeković, načelnik općine Bedenica su mladi ljudi) koji su s velikim uvažavanjem primili antifaističke borce i zajedno s njima obilježili uspomenu na događaje iz NOB-a.

B. M.

OTIŠLI SU U SMRT

♦Počast i sjećanje za nevine žrtve logoraša i antifašista

Veljače, ožujka i travnja 1945. godine, prije konačnog oslobođenja zemlje, ustaše su nad logorašima i antifašistima u Lepoglavi izvršili masovni pokolj. Za stradale nevine žrtve održane su komemoracije na Spomen groblju Lepoglava, kod spomen obilježjaiza Pavlinskog zida, Spomen bunara i Spomen obilježja poginulim boricima 12. slavonske divizije i Kalničkog partizanskog odreda, te u Parku žrtava fašizma.

Vijence i cvijeće položile su delegacije logoraša i članovi obitelji stradalih, predstavnici vlasti i političkih stranaka. Na komemorativnim skupovima govorili su **Gojko Matić**, predsjednik podružnice UABA Lepoglava, **Marijan Škvarčić**, gradonačelnik Lepoglave, **Miroslav**

Korenika, saborski zastupnik, **Josip Paljak**, član poglavarskoga Varaždinske županije, **Josip Skupnjak**, potpredsjednik SABA RH, **Šime Klaić** (jedan od preživjelih logoraša) i **Dragutin Turčin**, predsjednik UABA Ivanca. U kulturno-umjetničkom programu (voditeljica **Marija Varović**), osim ostalih, sudjelovala je i Limena glazba iz Lepoglave. Komemorativnim svečanostima prisustvovali su i **Vladimir Jurak** i **Antun Magić**, članovi Izvršnog odbora SABA RH, **Zdenka Brčić** i **Dragutin Mrkoci**, članovi Komisije za očuvanje tradicija NOB-e pri SABA RH te **Nikola Visković**, član Savjeta SABA RH.

- Kako je logor Lepoglava bio nepodesan za masovne pokolje, jer se nalazi

u samom mjestu, ustaše prvi transport sprovode 9. travnja 1945. godine - evocirao je svoja sjećanja **Šime Klaić**, jedan od preživjelih logoraša. - Iz ovog transporta spasila su se tri druga. Drugi transport iz Lepoglave kreće 11. travnja u kojem je bilo tri vagona tzv. «G» kola (muškarci) i dva vagona (žene). Vagon u kojem sam bio i ja (oko 90 logoraša) provali smo nožem koji je bio u mene skriven, te smo između Popovača i Kutine počeli iskakati, ali se nažalost uspjelo spasiti 56 drugova. Iako slabici i iznurenici svi su se priključili Narodnooslobodilačkoj vojsci do konačne pobjede.

Uzvanici i domaćini obišli su čelije u Kaznionici Lepoglava u kojim su robjali Josip Broz i Moša Pijade.

B. M.

NA ISTOJ FRONTI

•Potpisani sporazum o suradnji i zajedničkim akcijama SABA RH i tri udruge branitelja iz Domovinskog rata

Provodeći svoje programsko opredjeljenje za užu i trajniju suradnju boraca NOR-a i branitelja iz Domovinskog rata, Savez antifašističkih boraca i antifašista RH postigao je takav sporazum s tri braniteljske udruge - Savezom udruga hrvatskih branitelja i dragovoljaca Domovinskog rata ZNG - 91 iz Rijeke, Udrugom Branitelji Hrvatske i Udrugom Bošnjaka branitelja Domovinskog rata Hrvatske iz Zagreba.

Sporazum je svečano potpisana 28. lipnja u prigodi obilježavanja 15. godišnjice osnivanja i postrojavanja Zbora narodne garde na stadionu nogometnog kluba Zagreb. O tom događaju, odnosno formiranju prvih vojno-redarstvenih postrojbi za obranu Hrvatske protiv tadašnjih agresora, i danas svjedoči spomen-ploča, koju su postavili upravo pripadnici tih braniteljskih udruga.

U ime saveza i udruga, ističući da su, svako u svoje vrijeme, i borci NOR-a i branitelji iz Domovinskog rata dali povijesni doprinos oslobođenju i stvaranju samo-

stalne i suverene Republike Hrvatske, što je potvrđeno i našim Ustavom, sporazum su potpisali Krešimir Piškulić, Ratko Bubanj, mr. sc. Damir Čurik i Hamdija Malić.

Osim što se sporazumom obavezuju da će u svom djelovanju prvenstveno štititi integritet i interes RH, borci i branitelji su dogovorili da će jednako tako štititi tradiciju oba prethodna rata, uključujući zajedničko obilježavanje za Hrvatsku najvažnijih povijesnih događaja iz tih razdoblja.

SABA RH i braniteljske udruge također će zajednički raditi na ostvarivanju prava sudionika ratova, bilo da se radi o zakonskoj regulativi ili osobnim mirovinskim, invalidskim, zdravstvenim, stambenim i drugim pravima pojedinaca. Zajednički će nastupati i u Svjetskoj veteranskoj federaciji, kao i prema nacionalnim veteranskim organizacijama drugih država. Naglasak će staviti i na uspostavljanje i širenje suradnje s drugim braniteljskim udrugama iz Domovinskog rata na principima utvrđenim ovim sporazumom.

U cilju očuvanja tradicija i sjećanja na važnije događaje iz naše novije povijesti dogovoren je da će borci i branitelji zajednički obilježavati Memorijal 26 smrznutih partizana, godišnjicu proboja iz ustaškog logora Jasenovac, Dan antifašističke borbe, Dan priponjenja Istre, Rijeke, Zadra i otoka matici domovini i drugih značajnih datuma iz NOB-e, kao i događaja vezanih za Domovinski rat, poput godišnjice formiranja ZNG-a, »Bljeska«, »Oluje«, ubojstva hrvatskih branitelja na Ovčari i dr.

Upravo kroz suradnju zajednički će se javno suprotstavljati i pojavniti širenja nacionalne, rasne, vjerske i političke mržnje na tlu Hrvatske, poručuju potpisnici sporazuma boraca i branitelja.

A. Z.

Reagiranje

•Zašto se pojedinci koji su sudjelovali u Domovinskom ratu sada javljaju kao branitelji okupatorske tvorevine tzv. NDH, kao što to čini zagrebačka HVIDR-a i njen predsjednik

Nevjerojatno, ali istinito. Zagrebačka HVIDRA s potpisom svog predsjednika Ivana Pandže putem tiska osudila je skup SABA RH organiziran povodom 61. godišnjice završetka II. svjetskog rata i dogadanja vezanih uz pojam Bleiburga. Ovo nije prvi put da se neki ogranač HVIDRE oglašava povodom godišnjica koje antifašisti Hrvatske obilježavaju s ponosom radi svog doprinosa pobedi antifašističke fronte u II. svjetskom ratu. Ono što čudi jeste da se ti pojedinci koji su sudjelovali u Domovinskom ratu 1991/95., sada javljaju kao branitelji okupatorske tvorevine tzv. NDH.

To čini i Zagrebačka HVIDRA, odnosno njen predsjednik, koji izjavljuje da se zgraža zbog navodnog govora mržnje na tom skupu. Čovjek koji na skupu nije bio, koji nije čuo izlaganja, niti pročitao i jedan referat, dolazi do nevjerojatnog zaključka

Nakon održanog znanstvenog skupa o Bleibburgu i Križnom putu u organizaciji SABA RH, oglasila se HVIDR-a Grada Zagreba priopćenjem da su »hrvatski vojni invalidi Domovinskog rata zgroženi zločudnim govorom mržnje na tom skupu pretvorenom u sramotnu apologiju zločina i jednog propalog, povijesno odbačenog sustava koji jeiza tog zločina stajao«. Tako grubu i paušalnu osudu spomenutog skupa i izlaganja sudionika HVIDR-a, međutim, nije potkrijepila nikakvim konkretnim argumentima.

o govoru mržnje, koji sa stvarnim činjenicama nema ništa nikakve stvarne veze.

SABA RH nastoji da se što objektivnije i na osnovu relevantnih dokaza razjasne sva sporna zbivanja vezana za II. svjetski rat, a osobito ona vezana za sam kraj rata i neposrednog poraća. O tim zbivanjima postoje brojni pisani dokazi, koje je desetak referenata, pretežno povjesničara, bez strasti i politikanstva prezentiralo na znanstvenom skupu 12. travnja ove godine. Sva izlaganja bit će u obliku knjige prezentirane

javnosti, koja će se moći uvjeriti u istinitost ovih navoda.

Moramo istaći da se od 1990. cijela proustaški orijentirana emigracija i po povratku u Hrvatsku, kao i njihovi poklonici u domovini, svim sredstvima trude braniti neobranjivo, prikazivanjem tzv. NDH nekakvom iskazom hrvatske državnosti, a kraj II. svjetskog rata kao planirani egzodus Hrvata. Cilj je svih tih nastojanja prešutjeti ustaške zločine ili ih pak prikazati kao nužno zlo u odbrani nekakve legalne države. U isti mah sve one koji su se borili protiv ustaškog poretka nastoje prikazati kao krvožedne komuniste i srbočetnike, iako su antifašističku frontu činili ljudi najrazličitijih političkih uvjerenja. Vezano uz to, postavlja se pitanje tko to i s kojim pravom povezuje Domovinski tako kompromitiranim pokretom kakav je bio ustaški!

Svi oni koji napadaju antifašiste neka ipak još jednom pročitaju Ustav RH, u kojem jasno piše da se temelji na antifašističkoj borbi nasuprot NDH. Ovo znači da branitelji ustaške tvorevine direktno napadaju suvremenu Republiku Hrvatsku i ruše njen utvrđeni ustavni poredak.

mr. sc. Ivan Fumić

OŽIVOTVORITI DEKLARACIJU O ANTIFAŠIZMU

♦Osnovna Zajednica udruga antifašističkih boraca i antifašista Sisačko-moslavačke županije

Zajednica udruga antifašističkih boraca i antifašista Sisačko-moslavačke županije, koja okuplja udruge iz Siska, Petrinje, Popovače i Novske, a kojoj će se, nakon uskladivanja statuta, pridružiti i udruge iz Gline, Gvozda i Kutine, suprotstaviti će se nacionalnoj, rasnoj i vjerskoj mržnji, stranačkoj, imovinskoj i socijalnoj netoleranciji i građanskoj neravnopravnosti, radit će na širenju antifašističke tradicije, pružat će pomoć članovima u ostvarivanju prava iz mirovinskog, invalidskog i zdravstvenog osiguranja, istaknuto je na osnivačkoj skupštini Zajednice održanoj 28. veljače.

Predsjednik Inicijativnog odbora **Gabrijel Malović** istaknuo je da će nova Zajednica raditi na zaštiti digniteta, isticanju istine i vrijednosti antifašističke

partizanske borbe za ostvarenje samostalne Republike Hrvatske, posebno kroz temelje AVNOJ-a i ZAVNOH-a, te ustavnih odredbi iz 1974. godine, bez čega bi, kako je zaključio, bilo izuzetno teško stvoriti samostalnu antifašističku demokratsku Republiku Hrvatsku tijekom Domovinskog rata, jer bi, po njegovim riječima, žrtve bile znatno brojnije, a međunarodno priznanje RH upitno i neizvjesno.

Antifašistički borci i antifašisti Sisačko-moslavačke županije zatražili su da se oživotvori Deklaracija o antifašizmu, koju je donio Hrvatski sabor, da se izjednače prava antifašističkih boraca i branitelja Domovinskog rata, te da se pokrene obnova devastiranih antifašističkih spomenika i spomenobilježja.

Osnivanje Zajednice udruga pozdravili su narodni heroj **Rade Bulat**, član Predsjedništva Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske **Mišo Deverić**, predsjednik Izvršnog odbora Sekcije 7. banjiske udarne divizije **Mirko Mećava**, predsjednik Skupštine Sisačko-moslavačke županije **Zvonko Belošević**, tajnik Koordinacije umirovljeničkih udruga **Marijan Kompasi** i drugi uzvanici.

Na skupštini su usvojeni programski zadaci i ciljevi Zajednice, Statut i finansijski plan za 2006. godinu. Izabrano je Predsjedništvo od 7 članova i Nadzorni odbor od 3 člana. Za predsjednika Zajednice izabran je **Gabrijel Malović**, a potpredsjednike **Antun Maruski** i **Joso Fakčević**, te tajnik **Duro Kalanja**. M.Z.

Suradnja

ZA ISTE SMO CILJEVE

♦Udruga Bošnjaka branitelja Domovinskog rata Hrvatske, koja je dogovorila suradnju sa SABA RH, predstavlja svoja opredjeljenja, program i aktivnosti

Na liniji svojih programskih opredjeljenja, Savez antifašističkih boraca i antifašista RH i Savez udruga branitelja i dragovoljaca Domovinskog rata - ZNG 91 dogovorili su suradnju na ostvarivanju zajedničkih interesa i ciljeva. **Hamdija Malić**, predsjednik jedne od tih udruga - Udruge Bošnjaka branitelja Domovinskog rata Hrvatske, zamolio nas je da na stranicama »GLASA« predstavi program i aktivnosti te udruge.

Mi smo - kaže Malić - predstavnici jedine nacionalne manjine koja ima organiziranu svoju udrugu branitelja na državnoj razini, iako nam je poznato i potvrdjeno sudioništvo u Domovinskom ratu i pripadnika drugih nacionalnih manjina. Naša udruga (UBBDRH) broji više od 4.200 članova - aktivnih sudionika Domovinskog rata, Nažlost, moramo konstatirati da je njih oko 1.270 položilo vlastiti život za RH, a nekoliko stotina je ratnih invalida. Ukupno je u Domovinskom ratu sudjelovalo 25.000 Bošnjaka,

od čega 9.000 iz BiH, koji nisu bili trajno nastanjeni na području Hrvatske.

Naša udruga organizirana je po sličnom principu i na temelju istih propisa kao i SABA RH, te razvija nekoliko aktivnosti koje je ubrajaju u jednu od najaktivnijih udruga u RH uopće, uz uspostavljanu suradnju sa svim asocijacijama Bošnjaka u RH.

Vjerujemo da dijelite s nama mišljenje da smo se, u različitim povijesnim okolnostima, borili za iste ciljeve i rezultate, a to je RH koja je u II. svjetskom ratu putem ZAVNOH-a imala sličan ili isti cilj kao i ovaj za kojeg smo se mi borili tijekom 90-tih godina.

Otvoreni smo za suradnju s vama na principima koji potvrđuju vašu povijesnu ulogu u stvaranju temeljnih osnova za realizaciju projekta stvaranja RH. Ta čast pripala je i našoj populaciji koja je u datim trenucima, znaјući svoju ispravnu orientaciju, prihvatio izazov i dala svoj skromni doprinos realizaciji povijesnog stremljenja naroda RH za stvaranjem samostalne države.

Vjerujemo da će i postojeća politika znati na najbolji način osigurati daljnju perspektivu ove države i potvrditi opredjeljenost naroda RH europskim integracijama, te tako potvrditi ukazano povjerenje naroda da smo sastavni dio zapadne civilizacije.

Osuđujemo svaku pomisao bilo koga

koji svoju ideju življena na ovim prostorima vezuje za fašizam ili tome slične oblike i sadržaje djelovanja, jer antifašizam je svjetski proces i njegova tekovina koja nema alternative, jer samo svijet ravnopravnih ljudi i naroda može imati i ima svoju najpozitivniju budućnost.

Stoga vas još jednom pozivamo da na dogovorenim temeljima zajedničke suradnje i međusobnog uvažavanja i na ravnopravnim osnovama utremo put zajedničkom antifašističkom opredjeljenju naše civilizacije i ravnopravnom doprinisu pozitivnim stremljenjima našeg društva ka globalizaciji i integraciji, uz međusobno uvažavanje različitosti, te ravnopravnost među narodima i civilizacijama.

Smatramo da to može biti samo dobar temelj zajedničke suradnje, a mi ćemo u realizaciji vaših programa dati našu bezrezervnu podršku, očekujući reciprocitetno ponašanje koje ste neskrivenom zadovoljštinom pokazali.

Posebno ističemo da ćemo u svim izrazvanim ili neizravnim kontaktima s vladinim ili nevladinim institucijama vršiti promidžbu vašeg Saveza i razloga vašeg postojanja, te vam ujedno poručujemo da ćemo se odazvati svim pozivima vašeg Saveza u obilježavanju povijesnih datuma iz naše bliže i dalje prošlosti. Također vas pozivamo da vašim prisustvom uveličate sve prigode koje mi obilježavamo.

•Početkom svibnja 1941. godine održano je u Zagrebu tzv. Majsko savjetovanje na kojemu je, među ostalim, zaključeno da sve partijske organizacije osnuju vojne komitete, komisije, sektore ili povjerenstva i da se pripreme za oružani ustank

U toku travanjskog rata, što je kapitulacija postajala neizbjegnija, KPJ se orijentirala na pripreme za borbu protiv okupatora; njeni pripadnici objašnjavali su narodu uzroke travanjske katastrofe, sklanjali oružje i ratni materijal, agitirali protiv odlaženja u zarobljeništvo, razotkrivali stvarnu ulogu kvislinga...

Napori KPJ da na liniji borbe protiv okupatora postigne sporazum s vodstvima pojedinih građanskih stranaka nisu donijeli rezultate. Jugoslavenska vlada s kraljem u izbjeglištu oslonila se na zapadne saveznike, očekujući od njih obnovu Kraljevine i staroga političkog sustava. Takvo stajalište zauzele su sve buržoaske snage u zemlji, koje su ostale vjerne vladajućem vrhu. Dok se KPJ pripremala za oružanu borbu, te su snage propagirale stajalište o nemogućnosti borbe i o ustanku kao avanturizmu, obećavajući da će oslobođenje zemlje donijeti savezničku pobjedu.

Početkom svibnja 1941. godine održano je u Zagrebu tzv. *Majsko savjetovanje* delegata svih nacionalnih i pokrajinskih partijskih rukovodstava, osim delegata iz Makedonije. Na savjetovanju, na kojemu je generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito analizirao političku situaciju i utvrdio zadatke koji stoje pred

MAJSKO SAVJETOVANJE

komunistima, konstatirano je da su sazreli uvjeti za pokretanje nacionalno-oslobodilačke borbe protiv okupatora i domaće buržoazije. Komunisti trebaju okupiti najšire slojeve naroda, bez obzira na političke, nacionalne, vjerske i ostale razlike, u jedinstvenu frontu, organizirati i voditi najodlučniju borbu protiv raspirivanja nacionalne mržnje među narodima i narodnostima te neumorno stvarati njihovo bratstvo i jedinstvo.

Pripreme za ustank

Komunisti su dužni stupiti na čelo oslobodilačke borbe u svim krajevima Jugoslavije. Zaključeno je da sve partijske organizacije osnuju vojne komitete, komisije, sektore ili povjerenstva i da se pripreme za oružani ustank. Potrebno je pojačati budnost i konspiraciju te rad Partije prilagoditi krajnje teškim uvjetima najsurovije okupacije i borbe na život i smrt. Neophodno je, također, stalno omasovljavati Partiju primajući u članstvo sve one koju su se u tim teškim uvjetima pokazali kao neustrašivi i disciplinirani borci.

Poslije *Majskog savjetovanja*, CK KP Hrvatske je poduzeo niz političkih i organizacionih mjera za pripremu oružane oslobodilačke borbe. Svim partijskim organizacijama date su, koncem svibnja 1941. godine, upute da pristupe pripremama za ustank, prikupljanju oružja i formiranju udarnih grupa za diverzije i sabotaže. Neosredno iza toga formirane su prve udarne grupe u Zagrebu, Splitu, Sušaku, Šibeniku, Sisku, Karlovcu, Slavonskom Brodu i drugim mjestima.

U duhu zaključaka *Majskog savjetovanja*, CK KPH je za neposredno

Članovi Partije i SKOJ-a na otoku Ižu vježbaju rukovati oružjem, svibnja 1941.

PRVI KORAK

Odmah nakon travanjskog rata 1941. godine, pristupilo se formiranju borbenih, udarnih i diverzantskih grupa, desetina, četa i odreda, odnosno oružanih grupa – kao prvi korak KP Hrvatske u stvaranju oružanih snaga NOP-a. Ove grupe i drugi sustavi bili su osnova na kojima su se gradili prvi partizanski odredi, odnosno negdje su postali jezgra tih odreda.

Tako primjerice, u Splitu na Marjanu u travnju i svibnju 1941. godine osniva se i djeluje Udarni odred od 60 boraca koji je ubrzo po gradu izvodio diverzije, sabotaže i atentate. U Gorskem kotaru, Hrvatskom primorju i na otocima Dalmacije, kao i na Kordunu i Baniji osnivaju se tzv. logori, buduća baza za formiranje partizanskih odreda.

rukovođenje vojnim pripremama obrazovalo pri CK Vojni komitet. Pri nekim partijskim organizacijama formirani su posebni vojni komitetti (primjerice, vojni komitet za Zagreb, pri PK KPH za Dalmaciju i pri okružnim komitetima KPH Karlovac, Sušak i dr.), a u većini su sama rukovodstva partijskih organizacija vršila funkcije vojnih komiteta. Već u svibnju CK KP Hrvatske je uputio veći broj svojih članova u Dalmaciju, Liku, Baniju, Kordun, Slavoniju i bjelovarski okrug, radi neposrednog rukovođenja pripremama.

Vojna obuka

CK KP Hrvatske još je u travnju 1941. godine dao zadatak partijskim rukovodstvima da, u okviru priprema za početak ustanka, organiziraju vojnu obuku. Na tome su se angažirali članovi Partije i drugi antifašisti koji su bili stručni za izvođenje takve nastave. Zatim se organiziraju vojni, politički i sanitetski tečajevi, najviše po ilegalnim logorima i u pojedinim grupama, bilo po gradovima ili izvan naseljenih mesta. Prikupljanje oružja, sanitetskog materijala i druge opreme za potrebe ustanka i naoružanje partizanskih odreda počelo je odmah nakon kapitulacije kraljevske vojske u travnju 1941. godine. B. M.

PLATFORMA NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA

Ustaše su odmah nakon dolaska na vlast, zahvaljujući policijskom aparatu Banovine Hrvatske koji se stavlja u njihovu službu, uhapsili i pobili velik broj komunista. Već 12. travnja 1941. godine u Slavonskoj Požeži uhapšeni su svi članovi Mjesnoga komiteta KP Hrvatske, a nekoliko dana nakon toga uhapšeno je u tom kotaru više od 300 članova Partije i SKOJ-a i njihovih simpatizera.

U varaždinskom okrugu već 20. travnja uhapšeni su brojni komunisti, a 22. travnja ustaše su u bjelovarskom okrugu uhapsili većinu članova Okružnoga i kotarskih komiteta i otjerali ih u logore, gdje je većina pobijena. U Grubišnom Polju 26. travnja uhapšeni su gotovo svi komunisti, među njima i članovi Kotarskoga komiteta KPH. Potkraj travnja uhapšeni su u novogradiškom okrugu sekretar i tri člana Okružnoga komiteta, većina članova kotarskih komiteta Nova Gradiška, Daruvar i Pakrac i veći broj članova Partije, a u Osijeku je do 22. svibnja 1941. godine uhapšeno sedamdeset članova Partije i SKOJ-a, koji su većinom bili pobijeni.

Također, u masovnim pokoljima srpskog stanovništva na Kordunu, Baniji i Lici ubijen je velik broj komunista. U Zagrebu je uhapšeno mnogo komunista, u prvom redu javni i kulturni radnici, sindikalni rukovodioci i studenti, koji su odvedeni u koncentracione logore i tamo većim dijelom pobijeni.

Vladimir Popović

Međutim, KP Hrvatske je, uza sve to, odlučno počela ostvarivati odluke donijete na tzv. *Majskom savjetovanju*. U drugoj polovici svibnja 1941. godine održan je u Zagrebu prošireni sastanak CK KP Hrvatske, gdje su donijeti konkretni zaključci o pripremama oružanog ustanka u Hrvatskoj. Centralni komitet KPH uputio je veći broj svojih članova na teren, i to u Dalmaciju, Hrvatsko

Članovi CK KPH na terenu

Zbog takvog terora većina partijskih rukovodilaca i aktivista u Hrvatskoj morala je prijeći u najdublju ilegalnost. Međutim, KP Hrvatske je, uza sve to, odlučno počela ostvarivati odluke donijete na tzv. *Majskom savjetovanju*. U drugoj polovici svibnja 1941. godine održan je u Zagrebu prošireni sastanak CK KP Hrvatske, gdje su donijeti konkretni zaključci o pripremama oružanog ustanka u Hrvatskoj. Centralni komitet KPH uputio je veći broj svojih članova na teren, i to u Dalmaciju, Hrvatsko

• U drugoj polovici svibnja 1941. godine održan je u Zagrebu prošireni sastanak CK KPH gdje su donijeti konkretni zaključci o pripremama oružanog ustanka u Hrvatskoj

primorje, Liku, Baniju, Kordun, Gorski kotar, Slavoniju, bjelovarski okrug, Zagorje i Podravinu radi neposrednog rukovođenja pripremama za oružanu borbu naroda.

U toku svibnja održani su sastanci okružnih komiteta Partije kojima su delegati Centralnog Komiteta prenijeli zaključke CK KPH, a sredinom lipnja održane su i okružne partijske konferencije. Pri CK KP Hrvatske obrazovano je u lipnju 1941. godine **Operativno partijsko ru-kovodstvo za Hrvatsku**, u koje su ušli **Vlado Popović**, kao predstavnik CK KPJ, **Rade Končar** i

Andrija Hebrang.

Partijske organizacije počele su formirati naoružane borbene i udarne grupe, sastavljene u prvom redu od radnika i omladinaca, članova Partije i SKOJ-a.

Uloga Narodne pomoći

Među srpskim stanovništvom, koje se pred ustaškim terorom masovno sklanjalo u šume, komunisti preuzimaju rukovodstvo i organiziraju ga za oružani otpor. U pripremanju oružanog ustanka važnu je ulogu odigrala *Narodna pomoć*, koju je organizirala Komunistička partija. Od organizacije koja je vodila brigu o zbrinjavanju i smještaju ilegalaca, organizirala bježstva uhapšenih aktivista i pružala materijalnu pomoć njihovim porodicama, postepeno je prerasla u organizaciju koja je okupljala najšire slojeve u pružanju materijalne i ostale pomoći oslobođilačkom pokretu. Osnovana je mreža odbora *Narodne pomoći*, osobito u središtima kao što su Zagreb, Split i veći gradovi Hrvatske gdje je Partije bila najorganiziranija.

Na planu neposrednih vojnih i političkih priprema za oružani ustank i osnivanje ustaničkih jedinica bitne su

vojne i političke odluke CK KPJ (CK KPH), donijete u Zagrebu 10. travnja 1941. godine po ulasku njemačkih tenkova u grad. Tada je donijeta odluka da se počne s neposrednim pripremama

Andrija Hebrang

za organiziranje oružanog otpora na tzv. *Majskom savjetovanju* KPJ, održanom u Zagrebu 1941. godine, i u proglašima od 15. travnja kao i drugim uputama.

U prihvaćenim dokumentima na ovim skupovima, utvrđena je platforma Narodnooslobodilačkog pokreta, vođenje narodnooslobodilačkog rata i izgradnja oružanih snaga. Time je iskazano stajalište protiv bratobuilačke borbe (građanskog rata), za uključivanje širih rodoljubivih snaga zemlje NOB-u, na politici bratstva i jedinstva bez obzira na političku, vjersku, nacionalnu i socijalnu pripadnost. Postavljeni su ciljevi narodnooslobodilačkog rata – a to je oslobođenje zemlje.

Borba vlastitim snagama

Rezimirajući sve to, može se zaključiti da je iskazano težište na antifašističkom narodnooslobodilačkom ratu, na protjerivanju okupatora i nacionalnom oslobođenju, što se stapalo s borbom za društveni preobražaj. Stvaranje nove narodne demokratske vlasti bio je jedan od ciljeva NOP-a. Ovako postavljeni ciljevi oslobođilačke borbe determinirali su osnivanje i izgradnju oružanih snaga. Pošto nije bilo oružanih snaga, ni oružja ni logistike, u početku ustanka KPJ (KPH) se orijentirala da počne borbu vlastitim snagama, svojim članstvom, skojevcima i simpatizerima, što je bilo teško u uvjetima okupirane države i u složenoj vojno-političkoj situaciji kakva je bila u proljeće i ljetu 1941. godine u Hrvatskoj.

B. M.

SNAŽAN ANTIFAŠIŠTIČKI OTPOR

Pripreme za oružani ustanak u Hrvatskoj (i Jugoslaviji) bile su u punom toku kada je 22. lipnja 1941. godine nacistička Njemačka napala Sovjetski Savez. Time se međunarodna politička i vojna situacija iz temelja izmjenila. Napad Wehrmacha na SSSR označio je povijesnu prekretnicu u Drugom svjetskom ratu.

Ulazak Sovjetskog Saveza u rat bio je izvanredni moralno-politički činitelj za sve porobljene narode, jer je otvorio realnu perspektivu da će fašizam konačno doživjeti poraz. Osim toga, iscrpljujući rat sa Sovjetskim Savezom angažirao je glavninu njemačkih vojnih snaga, što je olakšavalo borbu antifašističkim pokretima u okupiranoj Europi. Došlo je do spajanja, što je ranije bilo nezamislivo, u antifašističkoj koaliciji kapitalističkog i socijalističkog svijeta. Stvoren je jedan tabor protiv zajedničkog neprijatelja – nacifašističkog sustava koji je ugrožavao čovječanstvo. Antifašističkoj alijansi bio je zajednički cilj bezuvjetna pobjeda nad silama Osvinje, načelo koga su se, bez obzira na nesuglasja, držali do kraja rata 1945. godine.

Istog dana kad je izvršena agresija na SSSR, generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito okuplja u Beogradu (gdje je iz Zagreba došao početkom svibnja

♦Četvrtog srpnja 1941. godine donijeta je odluka da se počne s oružanim ustankom protiv okupatora i njegovih pomagača kroz partizanski rat

1941. godine) najuže suradnike i prije »signala iz Moskve«, CK KPJ donosi odluku da je nastupio povoljan trenutak da se može početi s neposrednim pripremama dizanja ustanka. Proglasom se istog dana, uz ostalo, govori o »Borbi protiv fašističkih tlačitelja naših naroda«. Proglas je već sutradan emitirala partijska ilegalna radio-stanica u Zagrebu, završivši emisiju borbenim pozivom »Smrt fašizmu – sloboda narodu«.

Centralni komitet KP Hrvatske također je 23. lipnja 1941. godine izdao proglašenje u povodu napada na Sovjetski Savez, u kojem je pozvao hrvatski narod u nepoštednu borbu protiv fašističkih okupatora i njihovih plaćenika, za konačno nacionalno i socijalno oslobođenje, za mir i bratstvo među narodima.

Pet dana kasnije (27. lipnja 1941. godine), raniji Vojni komitet preimenovan je u *Glavni štab Narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije (NOPOJ)*, a za vrhovnog komandanta postavljen je Tito. Razrađena je koncepcija i strategija oružane borbe.

Četvrtog srpnja 1941. godine donijeta je odluka da se počne s oružanim ustankom protiv okupatora i njegovih pomagača kroz partizanski rat.

Pripreme za ustanak

U međuvremenu, slijedeći opći poziv CK KPJ i CK KPH, partijske organizacije u Hrvatskoj otpočele su svestrane pripreme za organiziranje oružane borbe protiv okupatora i ustaša. Na partijskim konferencijama i sastancima analizirana je situacija i razrađivane su konkretnе mjere za pripremu i pokretanje borbe.

Tako je 18. lipnja održana okružna partijska konferencija za novogradski okrug pod rukovodstvom člana CK dr. Pavla Gregorića. Komunisti općina Srb i Zrmanja u Lici, osnovali su 18. lipnja u selu Osrecima inicijativni odbor sa zadatkom da pripremi oružanu borbu. Do sredine srpnja bilo je organizirano deset gerilskih odreda.

Dana 22. lipnja održana je pod rukovodstvom Rade Končara okružna

Dovođenje žrtava u logor u Jasenovcu

POGORŠANA SITUACIJA

Uvrijeme dok su CK KPJ i Glavni štab NOVJ-a donosili odluke i stajališta o vojnom organiziranju NOP-a, u Hrvatskoj imamo pogoršanu vojno-političku situaciju. Vlast NDH nastavlja sa strašnim zločinima, ne samo nad Srbima, Židovima i Romima, nego i nad Hrvatima, posebno od 22. lipnja 1941. godine nad komunistima. KP Hrvatske izgubila je dragocjeni kadar u Kerestincu, Zagrebu i drugim mjestima. Osnovani su zloglasni koncentracioni logori i druga mučilišta – Jasenovac, Stara Gradiška, Jadovno kod Gospića, Kraljica kod Varaždina... Masovni zločini vlasti NDH naročito su bili na Kordunu, Baniji, po Lici, Kninskoj krajini, kod Dubrovnika (Rudine kod Stona), Slavoniji...

Na ovu se situaciju nadovezala odluka Pavelića da radi pomoći Berlinu pristupi osnivanju legionarskih jedinica. On je 24. lipnja 1941. godine javio Hitleru, a već 16. srpnja 1941., osnovao je hrvatsku 369. pješačku pukovniju; javilo se oko 5 tisuća dragovoljaca. Oni su poslani na istočnu frontu, zajedno sa zrakoplovnim i mornaričkim sastavom, čija je sudbina zapećaćena u bitci kod Staljingrada, krajem 1942. godine.

partijska konferencija u Slavonskom Brodu, a pod rukovodstvom Marka Oreškovića kotarska partijska konferencija u Delnicama. Na dan napada Njemačke na SSSR Okružni komitet KPH u Sisku formirao je *Sisački partizanski odred*. To je bio prvi narodnooslobodilački partizanski odred ne samo u Hrvatskoj već u Jugoslaviji. Osnovali su ga hrvatski komunisti, njih 39 Hrvata, koji su odmah počeli s borbenim akcijama (**u Republici Hrvatskoj od 1991. godine 22. lipnja se slavi kao Dan antifašističke borbe, državni praznik**).

Centralni komitet KPH, na sjednici održanoj 27. lipnja 1941. godine, razmotrio je novonastalu situaciju i donio zaključke o dalnjim partijskim akcijama, formuliranim u »*Cirkularu CK KPH br. 2*«. Pozvao je Hrvate i

Srbe u zajedničku borbu protiv okupatora i njegovih slugu, pozivajući na primjenu svih mogućih oblika borbe: od pasivne rezistencije do masovne sabotaže, od štrajkova i demonstracija do oružanih napada i stvaranja partizanskih odreda.

Šestog srpnja 1941. godine, zasjeda CK KPH u Zagrebu. Ilegalno je došao iz Beograda i *Vladimir Popović*, instruktor CK KPJ, koji je prenio odluku o dizanju ustanka. Osnovano je Operativno partijsko rukovodstvo pri CK KPH (*Rade Končar, Andrija Hebrang i Vlado Popović*). Prestao je postojati raniji Vojni komitet. Zašto je osnovano Operativno partijsko rukovodstvo pri CK KPH, a nije Glavni štab, kao što su osnovani u Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini i Sloveniji nije poznato.

Dana 13. srpnja 1941. godine održana je u Zagrebu sjednica CK KPH na kojoj je član Politbiroa CK KPJ *Edvard Kardelj* prenio direktivu CK KPJ da se s diverzantskih i sabotažnih akcija prijeđe na masovni oružani ustank. Određeni su članovi CK KPH koji su odmah krenuli u pojedine krajeve Hrvatske radi pružanja pomoći partizanskim organizacijama na terenu u organiziranju i rukovođenju ustaničkim akcijama. *Rade Končar* i *Josip Kraš* upućeni su u Kordun, Baniju i Pokuplje, *Marko Orešković* u Liku, Gorski kotar i Hrvatsko primorje, *Karlo Mrazović* u Zagorje i Međimurje, *dr. Pavle Gregorić* u Slavoniju i Podravinu, a nešto kasnije *Pavle Pap* u Dalmaciju. U Zagrebu je ostalo Operativno partijsko rukovodstvo za Hrvatsku s *Vladimirom Popovićem* na čelu da usmjerava aktivnost Partije u organiziranju i razvijanju oslobođilačke borbe.

Samostalne odluke

U prvoj fazi općeg narodnog ustanka, stvaranja partizanskih odreda i pokretanja partizanske borbe, KPJ mogla se osloniti u prvom redu na svoje članstvo i na ostale organizirane snage revolucionarnog radničkog pokreta.

Komunistička partija Jugoslavije brojila je u prvim danima oružanog ustanka oko 12.000 članova i oko 50 tisuća mladih komunista organiziranih u SKOJ-u, od čega je u Hrvatskoj djelovalo oko 4.500 članova Partije i oko 11 tisuća skojevac.

Organizaciona razgranatost na području cijele Hrvatske omogućila je Partiji da razvije aktivnost u cijeloj

zemlji. U početku narodnog ustanka, zbog izvanrednih teških uvjeta okupacije, partijska rukovodstva i organizacije veoma su teško međusobno održavali vezu, pa su često morali donositi samostalne odluke prema konkretnim prilikama u pojedinim mjestima i krajevima.

Iako je donijeta odluka da i u Hrvatskoj počne ustank, bilo je nekih nesuglasja, blaže rečeno različitih stajališta. Data orientacija na sabotaže, diverzije i atentate, kao glavni oblik oružanog suprotstavljanja, nije bila u skladu sa stajalištem GŠ NOPOJ. Sabotaže su se izvodile i prije ovoga, ali uz dosta visoku cijenu ljudskih života, jer je to bilo vezano za gradove, gdje je protivnik najjači. Tek od druge polovice srpnja 1941. godine ide se na oružane akcije na izvengradskom području, što je dalo bolje rezultate.

B. M.

BEZ »SIGNALA« IZ MOSKVE

U povijesnoj literaturi u posljednje doba, u Zagrebu i Beogradu, ima nekoliko »novih« stajališta o početku ustanka, o izboru trenutka za ustank, kategoriji ustanka, i o samostalnosti NOP-a Jugoslavije, a to se odnosi i na Hrvatsku.

Ima prigovora da je odluka o ustanku donijeta »po nalogu iz Moskve« tj. Kominterne i da je KPJ tu odluku morala ispuniti. Povijesno je točno da je Kominterna tražila od svih Komunističkih partija da pokrenu oružanu borbu i time pomognu Crvenoj armiji. Nije to samo poslano KPJ-u, nego i drugima. Ali, u konkretnom slučaju Jugoslavije, nešto stoji u oprečnosti s gornjim tvrdnjama. Već smo pomenuli da se KPJ i KPH još 10. travnja 1941. godine opredijelila za oružani otpor i u tom pogledu počelo se s pripremama. Ako je to tako, a jeste, sva povijesna vreda to potvrđuju, onda je 22. lipnja 1941. godine bio samo pogodan trenutak za dizanje ustanka. Razlozi za oružani otpor su postojali. A napad Njemačke na SSSR bio je samo pogodan trenutak da se donese odluka o početku ustanka.

I 22. LIPNJA, I 27. SRPNJA

•O početku oružane borbe i ustanka u Hrvatskoj 1941. godine

Zakonom RH o blagdanima (NN br. 14/91) proglašen je državnim blagdanom »22. lipanj (kao) Dan antifašističke borbe«. To je dobra formulacija, dovoljno široka da nas poveže ne samo s pobedničkom koalicijom 1941-1945. godina nego i s dostignućima svijeta na tekovinama pobjede nad fašizmom. Iako HDZ nikada nije na dostojan način slavio ovaj veliki dan, **europska stvarnost pokrenula je HDZ i Hrvatski sabor da 13. travnja 2005. godine donesu »Deklaraciju o antifašizmu«**, u kojoj se naglašava »visok doprinos hrvatskog naroda u borbi protiv fašizma« (uz ignoriranje bitnog doprinosa hrvatskih Srba, ostalih naroda Jugoslavije i Titovog vodstva!). Nakon što su 15 godina rušili svaki partizanski spomen, u Deklaraciji pozivaju »na trajnu afirmaciju i njegovanje antifašističkih vrijednosti, te zaštitu i očuvanje stećevina antifašizma ... očuvanju dostojanstva i skrbi nad sudionicima antifašističke borbe...« itd. Tri dana nakon toga, 16. travnja **dr. Sanader i dr. Hebrang dolaze prvi puta u Jasenovac i tamo smisljavaju neki svoj "antifašizam" bez komunista, iako bez Titovih komunista ne bi bilo nikakvog antifašizma, pobijedili bi Karadorđevićevi i Draže Mihailovića četnici i Hrvatske ne bi bilo!**

Nakon ove Deklaracije Predsjedništvo Hrvatskog sabora 23. svibnja 2005. godine donosi svoje »Zaključke«, među kojima je i prijedlog da se 25. rujan 1943. godine proglaši »Spomen danom« na odluku ZA VNOH-a o sjedinjenju (Istre i ostalih) hrvatskih krajeva s maticom zemljom Hrvatskom. Tu se traži i »usklajivanje sadržaja povijesnih udžbenika s izvorišnim osnovama Ustava RH«, što se 15 godina »nije vidjelo«! Treba naglasiti da svatko može postati antifašistom i naknadno - ako prestane koketirati s ustaškim fašizmom i iscijedi iz sebe mržnju prema drugima i drugaćnjima - u prvom redu prema hrvatskim Srbima!

Manipulacije i istine

Tuđmanovim manipulacijama pokušalo se formalnim isticanjem prvog partizanskog odreda od 22. lipnja poništiti ulogu i značenje za Hrvatsku ustanku u Lici od 27. srpnja 1941. godine, iako su obje akcije djelo istog CK KPH! Tako je iz sisačkog odreda izbacio Srbe i Slovence, i sve sveo na »četrdesetak Hrvata«, dok je iz ličkog ustanka izbacio Hrvate koji su mu bili na čelu! I to što se dogodilo u

Sisku napuhao u »početak antifašističkog ustanka u Republici Hrvatskoj« (Vjesnik, 5. svibnja 1991.).

Činjenice su ove: Sisački partizanski odred značio je početak oružane borbe hrvatskog naroda protiv fašističkog okupatora, nije to bio ustank, dok su događaji u Lici 27. srpnja bili stvarni ustank protiv ustaškog fašističkog genocida, u kome je oslobođeno više općina i uspostavljena prva u nas partizanska vlast. Mnogi srpski Tuđmani nisu nikada priznavali prvu činjenicu (iako svi znaju za Titovu čestitku **Vladi Janiću Capi** 1979. godine u kojoj mu ističe i zasluge za »organiziranje prvog partizanskog odreda u našoj zemlji«), kao što promijenjeni Tuđman s HDZ-om nije priznavao ovu drugu činjenicu. Pravi bi odnos bio - da jedni drugima čestitamo - kad već žele - »njihov dan« u smislu istinitog antifašističkog bratstva!

Vlastita inicijativa

Sisački partizanski odred stvoren je na temelju opće partijske direktive - da se komunisti ne daju hapsiti i da će znak za borbu odrediti okupator napadom na Sovjetski savez. **Vladimir Bakarić** je to ovako formulirao 1966. (nakon pada **Ran-kovića**): »Značenje Sisačkog partizanskog odreda ... u prvom je redu u tome, što ga je osnovao na vlastitu inicijativu Okružni

komitet ... samo na osnovu opće linije koju je Komunistička partija ranije dala i na osnovu ocjene perspektive događaja koju je dao Centralni komitet i drug Tito«.

Tako je nastao odred od 77 boraca. Osnovan je kod sela Žabno (s desne obale Save), da bi se kasnije prebacio na lijevu obalu Save u šumu »Brezovica«, po kojoj se naziva i »Brezovački odred«. Komandant mu je bio **Vlado Janić Capo** (1904-1991.), a komesar **Marijan Cvetković** (1920-1990.).

- Nacionalni sastav: 72 Hrvata (od kojih su dvojica Istrani), 3 Srbina i 2 Slovenca.

- Socijalni sastav: 37 seljaka, 25 radnika i 15 intelektualaca (sa studijima i s diplomom).

- Od ovih 77 boraca - 10 su bile žene. Poginulo ih je 39, desetorica su narodni heroji.

Odred je djelovao tri mjeseca, izdržao je dvije ustaške ofenzive da bi se 21. rujna prebacio preko Save u Baniju i spojio s tamošnjim ustanicima, donešavši im i dosta oružja. Tako će 28. rujna doći do stvaranja Banijskog NOP odreda. Kad su banijski Srbi vidjeli da se i Hrvati bore za njih protiv ustaša, tu više nikakva četnička propaganda nije mogla polučiti neki veći rezultat. (Izvor: Matovina-Božić: »Prvi partizanski odred«, Stvarnost, Zagreb, 1981.)

Zvonko Ivanković Vonta

Grupa komunista u zatvoru u Sisku, kolovoza godine 1941.

•Preživjeli logoraš Bogdan Petković: Neka djela znanih i neznanih pravednika koji su nas spašavali, budu pouka kako se i u zlu ostaje čovjek

Ja sam **Bogdan Petković** iz Gornjeg Marinkovca pokraj Vrbovca. Preživjeli sam zatočenik ustaškog logora Jasenovac i nacističkog logora za prisilni rad u blizini Linza. Zarobili su me nacisti kao pripadnika Moslavačkog partizanskog odreda i predali su me ustašama, koji su me u rujnu 1944. iz zatvora u petrinjskoj ulici deportirali u logor Jasenovac.

U logor sam doveden nakon vješanja i strijeljanja grupe zatočenika koja je pod vodstvom dr. Mila Boškovića pripremala bijeg iz logora.

U organizaciju otpora i pobune jasenovačkih zatočenika bili su uključeni i mještani Jasenovca Stjepan Risović i Ivan Mačković-Bača.

Patnja i umiranje

O logoru Jasenovac ispričane su tisuće priča, a ja sam se često pitao što se zbivalo s ljudima kraj čijih su rodnih grobova od kolovoza 1941. ustaše provodili nepregledne kolone Židova, Srba, Roma, Hrvata, Muslimana...

Mjesto Jasenovac bilo je ograđeno sa četiri reda bodljikave žice, a u mjestu je ustaška nadzorna služba imala sedam istražnih zatvora.

Kao logorska zona Jasenovac je bio posebno čuvan i štićen i u njega se nije moglo slobodno ulaziti. Propusnica je bila potrebna za svaki izlazak, a dio ukućana ostajao je kod kuće kao zalog za povratak onoga tko je s propusnicom izšao izvan Jasenovca.

U Jasenovcu je bilo mnogo zabrana. Roditelji su djecu učili kako se trebaju vladati na ulici kad prolaze kraj ustaša, kako kad ustaše tjeraju ljude u logor.

Jasenovčani su bili svjedoci svakodnevnih patnji i umiranja zatočenika: kolona muškaraca, žena i djece, koje su se od željezničke stanice kretale kroz mjesto do zapovjedništva logora ili direktno prema logoru, na mjestu neka-

Sačuvati svetost jasenovačkih grobova

dašnje Bačićeve ciglane. Ulice su ostajale prekrivene mrtvima i poluživima.

Dok im je još bilo dopušteno prolaziti kroz logor III ciglane, mještani su, odlazeći na svoja imanja istočno od logora potajice dobacivali zatočenicima hranu i poneki paketić cigareta, a ponekad su i preuzimali krišom dodanu poruku.

U listopadu 1941. Ljuban Čolak organizirao je bijeg nekoliko mlađih zatočenika-Židova, koji su radili u mjestu. Živko Trivunčić, kriomice od ustaša, odnosio je na poštu pisma zatočenika s kojima se upoznao prilikom prisilnog rada, takozvane rabote, koja je za mještane Jasenovca bila obvezna.

Obitelj Kukić u nekoliko je navrata prebacila čamcem nekolicinu zatočenika na bosansku stranu, prema slobodi. Uz bodljikavu žicu lo-gora kožara **Jelena Šrumpf** i njene susjede, Ljuba Melihova, Jelena Dragić i Kata Živoderova, ostavljale su kruh.

230 Jasenovčana ubijeno je u ustaškim logorima u Jasenovcu i staroj gradiški.

Poruke »Cvijeta«

Za mene govoriti o Jasenovcu znači trenutak poniranja u teška vremena ljudskih stradanja i mojih osobnih patnji. Ali i ponosa i časti što se za nas zatočenike, u bezumlju ustaške mržnje, kame i malja, našlo nesebičnih, hrabrih muškaraca i žena koji su suošćeali s nama. I zbog njih su latice jasenovačkog »Cvijeta« okrenute prema suncu, jer one su za nas bili svjetlost, nada u život i vjera u čovjeka.

Ovo je spomenik koji govorci o gordosti i velični čovjek. Ovdje su ostale nedorečene mnoge poruke ... Treba ih zapisati u knjigama, iscrtati na slikarskim platnima, ovjekovječiti u kamenu i drvetu, u bronci i čeliku, sačuvati u sjećanju.

Ovdje mrtvi i živi pričaju o vremenu velikih stradanja, o svijetu bez ratova i logora. Mi preživjeli zatočenici jasenovačkih logora pozivamo vas, koji dolazite da sacuvate svetost grobova Jasenovca, Donje Gradine, Mlake, Jablanca, Stare Gradiške, Uštice, Lepoglave, Đakova ... I ne dozvolite da se ponove mržnja i zločin prema bilo komu tko je drugaćiji od vas.

Neka djela jasenovačkih pravednika, znanih i neznanih muškaraca i žena koji su pomagali i spašavali nas jasenovačke zatočenike, budu pouka kako se i u zlu ostaje čovjek.

(Jasenovac, 30. travnja 2006. godine)

Na komemoraciji žrtvama ustaškog logora Bogdan Petković govorio je o tamnoj, ali i svjetloj strani jasenovačke tragedije

Nakon što je u proljeće 1942. srpsko pravoslavno stanovništvo Jasenovca, Mlake, Jablanca i Uštice odvedeno u logor, ustaše su se s porodicama naseleli u opustošene srpske kuće u Jasenovcu. Za njihove potrebe u centru mjesta organizirana je bolnica u kojoj su radili liječnici-zatočenici. Stanovnici Jasenovca i okolnih sela, Hrvati, koji su dolazili u bolnicu, uspostavljeni su veze s liječnicima-zatočenicima, te je ustaška bolnica postala središnje mjesto preko kojeg su se održavale veze sa zatočenicima u logoru na ciglani i u kožari.

Brojni pojedinci, pa i čitave porodice, pokušavali su, ne bojeći se ustaške odmazde, pomoći zatočenicima.

GOLGOTA SELA - DIVOSEL

•Autor (Gojko Matić), kao dvanaestogodišnji dječak se nalazio s ostalim narodom sela Divosela u zbjegu Kruškovače u kojem su ustaše 1941. godine, izvršile strašan pokolj nad narodom Divosela, Čitluka i Ornica

U selima oko Gospića, kad je narod shvatio da nema nikakvih izgleda da ustaška država prestane s progonima i ubijanjem Srba, počinje masovni opredjeljenje Srba za oružanu borbu.

U onim selima Like (sa srpskom ili hrvatskom većinom), u kojima su i prije 1941. godine postojale i djelovale partitske celije i skojevske organizacije, kao u Divoselu (srpsko), Perušiću, Ličkom Novom, Pazarištu (hrvatsko) i Smiljanu (mješovito), narod se je brže opredjelio, shvativši kome služe ustaše i tko su glavni neprijatelji. U tim se sredinama stvarala borbena jezgra budućih partizana, a jedan od najsvjetlijih primjera bilo je Divoselo.

U tom selu nadomak Gospića, ustaše su odmah u travnju 1941. godine istjerali djecu iz škole. Dvadesetak ustaša u crnim uniformama, s velikim »U« na kapama izbacili su iz školske zgrade dake, knjige, učila i uspostavili su svoju vlast. Pozvali su »glavare« sela Divosela, Čitluka i Ornica i naredili da ih seljaci po redu hrane. Ispri su bili zadovoljni s grahom i kupusom, ali kasnije su zahtijevali meso, gulaše, piliće. Ustaše su »uredovale«, pozivali su najčešće noću pojedince, viđenje ljudi »saslušavali ih« i mučili. Rodbini bi rekli da su ih poslali u Njemačku na rad, a u stvari su ih poslali u smrt, u logor Jadovno. Ali, ustaše su se osilile i počeli su ubijati danju (*Pajo Vučnović*) ne samo muškarce, nego i žene i djecu.

Ustaška odmazda

Mjesni komitet KPH, na čelu s *Danom Vučnovićem-Denijem*, organizirao je sastanak naroda Divosela u Jankovu Boriku. Sastanku su prisustvovali svi odrasli stanovnici Divosela i predstavnici Čitluka i Ornica. Jednoglasno

je zaključeno da se napadne ustaška posada u školi. U borbi su poginuli učitelj *Vlado Radaković* i *Mile Jerković*. Škola je spaljena, a ustaše su pobegli. Narod iz Divosela, Ornica i Čitluka je u strahu pred osvetom izbjegao, dijelom u Kruškovaču i Podgoru, a dijelom je ostao na svojim ognjištima. Ustaška odmazda je uslijedila u zoru 5. kolovoza.

Samo u nekoliko dana, između petog i desetog kolovoza 1941. godine, u Kruškovači je pobijeno 265 ljudi, u Jarču jamu bačeno je 48 ljudi, u Šibuljini je ubijeno 54 ljudi, u Divoselu je pobijeno 23 ljudi. Iz Čitluka se u Kruškovaču zateklo i pobijeno je 25 ljudi, a u Šibunji 9 ljudi, a u samom Čitluku 23 osobe. Iz Ornica se u Kruškovači zateklo i pobijeno je 5 ljudi. Nikakva prirodna katastrofa nije mogla biti pogubnija od zločinačke ruke, koje je u tih nekoliko dana mjeseca kolovoza, pobila 754 ljudi, od tek rođenog djeteta do najstarijeg živog ljudskog bića iz tri sela.

Određen broj ljudi, koji u tom masakru nije uspio pobjeći iz obruča a nije ubijen, poveli su ustaše sa sobom. Zločine nad nevinim narodom izvela je 4/5. kolovoza 1941. godine zloglasna ustaška bojna, pod komandom *Ivana Šarića-Pivca*.

Partizansko uporište

Zbog toga što je Divoselo sve vrijeme rata bilo uporište partizana, ustaše, domobrani, Talijani, a kasnije i Nijemci, napali su ga 89 puta i više puta palili. Izginulo je 2/3 njegovog stanovništva. Samo podatak da je u Divoselu 1941. godine živjelo 2.164 stanovnika u 390 domaćinstava, a da 1945. godine ostalo živjeti svega 693 stanovnika, govori o velikoj ljudskoj tragediji Divosela. U partizanske jedinice stupilo je 350 boraca od kojih je 150 poginulo. Divoselo je dalo 84 borca nositelja partizanske spomenice 1941., i dvoje narodnih heroja – *Nadu Dimić* i *Mile Počučuć*.

U Divoselu, nastanjениh srpskim življem našlo je utočište 54 hrvatskih obitelji, za vrijeme ratnog zbjegu pred ustašama iz hrvatskih sela zapadne Like. Ali na području Divosela tokom NOB-a djelovali su i partizanski borci, komesarji, komandiri i organizatori oružanog

otpora iz drugih dijelova Hrvatske.

U Divoselu, 1. lipnja 1941. godine pukla je prva ustanička, antifašistička puška, 2. kolovoza iste godine formiran je *Prvi narodnooslobodilački odbor* kao organ vlasti u Hrvatskoj. Godine 1942. (16. travnja) formiran je poznati *partizanski bataljon »Pekiša Vuksan«*, koji je kasnije kao 2. bataljon ušao u sastav Prve hrvatske udarne brigade, a potom Prve brigade 6. ličke proleterске divizije »Nikola Tesla«. Sedmog studenoga 1942. godine formirana je *Prva pionirska partizanska četa*, koja je do kraja rata ostala u selu i izdržala 86 napada s oružjem u rukama. Ta je dječja četa postala prava legenda, i među neprijateljima, jer od njezina osnutka pa do svibnja 1945. godine, ni jedan neprijateljski vojnik nije se usuđivao zanoćiti u selu. Niti jedinica.

Gojko Matić

MEDAČKI DŽEP

Sela: Divoselo, Čitluk, Ornica i Počitelj doživjeli su svoj *sudnji dan* 1993. godine u akciji Hrvatske vojske zvanoj »Medački džep«. Tad su pobijeni starci i uništeno je sve što im je služilo u životu. U isto vrijeme, većina pročetničke, velikosrpske vojske, takozvane Srpske krajine, koja je terorizirala i stanovnike srpske nacionalnosti (pretežno starce) u Divoselu, Čitluku i Ornicama od 1991.-1993. godine i oružjem napadala građane Gospića, pobegla je nekažnjeno.

Ono što u četiri godine rata nisu uspjeli talijanski, njemački okupatori i njihove sluge, uspjeli su ljudske sotone 1993. godine. Umjesto da hrvatski vojnici oslobođe taj dio hrvatskog teritorija i spase nevine ljudi i njihovu imovinu od četničkih terorista, oni su očistili teritorij od ljudi, stoke i kuća, a četnike su, kao i u prošlom ratu, pustili da pobegnu, jer njih nema među zarobljenicima, niti među ubijenima.

U znaku Nikole Tesle

♦150. obljetnica rođenja velikog znanstvenika i 62. godišnjica od kada je 6. divizija dobila naziv »Nikola Tesla«

Sekcija za njegovanje ratnih tradicija 6. ličke proleterske divizije »Nikola Tesla« i Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske uz pokroviteljstvo suorganizatora Grada Zagreba, upriličili su u Koncertnoj dvorani »Vatroslav Lisinski« u Zagrebu, svečani skup u povodu 150. obljetnice rođenja Nikole Tesle i 62. obljetnice proglašenja 6. ličke divizije proleterskom, kada je dobila naziv »Nikola Tesla«.

Osim preživjelih boraca 6. proleterske divizije »Nikola Tesla«, brojnih članova SABA RH i poklonika antifašizma, svečanosti su prisustvovali učenici i profesori I. tehničke škole Tesla iz Zagreba. Sudionike je pozdravio **Juraj Hrženjak**, predsjednik Savjeta SABA RH, a o nenađemašnom geniju elektrotehnike – Nikoli Tesli, govorio je prof. dr. Ante Graovac. U bogato kulturno-umjetničkom programu (redateljica Tatjana Antić, prof. mentor i

Lucija Marić, učenica I. tehničke škole »Nikola Tesla«) prikazan je dokumentarni film o

učenik **Danijel Đekić** u izvedbi na glasoviru i docent **Đuro Tirkvić**, pijanist.

Dr. Tomislav Badovinac, predsjednik Saveza društva »Josip Broz Tito« i član Izvršnog odbora SABA RH, uz ostalo, govorio je o 65. obljetnici ustanka u Hrvatskoj u godini kada obilježavamo 150. godišnjicu rođenja Nikole Tesle, s posebnim naglaskom na ratni put 6. proleterske divizije »Nikola Tesla«.

- Divizija je nazvana ličkom po nastanku, ali ona nije bila samo lička ni po sastavu boraca ni po ratištima kuda ju je vodio borbeni put – istaknuo je dr. Tomislav Badovinac.

- Ukazom VŠ NOV i POJ, 6. divizija je proglašena proleterskom i dobila naziv »Nikola Tesla«, što je povjerenje proslavljenoj partizanskoj jedinici da pronosi ime Nikole Tesle, njegovo rodoljublje i djela za dobrobit čovječanstva.

B. M.

Svečani skup u dvorani »Vatroslav Lisinski«

snimio: Z. Herceg

znanstveniku svjetskog glasa. Dramska umjetnica Doris Šarić-Kukuljica čitala je ulomke iz knjige A. J. Beckharda »Nikola Tesla«, a u glazbenom dijelu programa sudjelovali su zbor »Lira« (dirigent Robert Homen), rock-sastav Novi svijet iz Osnovne škole »Nikola Tesla« Prečko te

NOVE KNJIGE

LJUDSKI GUBICI HRVATSKE 1941-1945.

Knjiga sastavljena od radova **Igora Graovca** (Zagreb) i **Dragana Cvetkovića** (Beograd) utvrđuje i istodobno demističira broj žrtava u Drugom svjetskom ratu, ovaj put s područja Hrvatske.

Zajednica istraživača Dijalog; Zaklada Friedrich Naumann Zagreb izdala je knjigu *Ljudski gubici Hrvatske 1941.-1945.*, sastavljenu od radova **Igora Graovca** (Zagreb) i **Dragana Cvetkovića** (Beograd). Uvršteni su prilozi, i prije njihova pojavljivanja u ovoj monografiji, dijelom bili znanstveno i stručno komentirani u Republici Hrvatskoj i SR Jugoslaviji (sada Srbiji i Crnoj Gori).

U gotovo svim komentarima pose-

bno se naglašavaju neočekivane podudarnosti u pristupu i rezultatima dvojice autora, što je otvorilo mogućnost prvoga tiskanja zajedničke znanstvene knjige/monografije jednog autora iz Hrvatske, a drugoga iz Srbije nakon okončanja, doduše neobjavljenog, ali stvarnoga rata 1991-1995. godine između i te dvije države, i to baš u Republici Hrvatskoj, a na temu do sada veoma osjetljivog, ako ne i najosjetljivijega pitanja iz ranije/novije zajedničke povijesti Hrvata i Srbija.

To pitanje, zaključno, a prema navodima iz recenzija, dugo je vremena bilo, a i danas je predmetom uporne politizacije i manipulacije, pa autori, stoga, raspravu nastoje »odvesti u posve drugome smjeru: u smjeru skupuloznog bavljenja prošlošću«, a s rezultatima istraživanja kao branom spram tih politizacija i manipulacija, upućujući i buduće istraživače na metode i ciljeve koje bi i oni trebali poštovati. Iz tih su razloga tekstovi iz knjige, koja predstavlja »za sada najsveobuhvatniji kompendij saznanja o naslovljenoj temi, relevantni za svako daljnje proučavanje« (**Ivo Goldstein**), s tim više što autori poštuju pravila struke te pružaju nove analize struktura stradalih i počinitelja zločina.

Pritom, dakako, uvažavaju i rezultate najpoznatijih istraživača, poput Bogoljuba Kočovića i Vladimira Žerjavića, pa nadalje, na pojedinim mjestima idu i korak dalje, dovodeći u pitanje i dosadašnje tvrdnje i podatke o počiniteljima zločina. Novine su detaljnija analiza pojedinih kategorija »stradanja te definiranje žrtava i stradalnika«, uz dovođenje u pitanje i nekih uvriježenih interpretacija, što sve zajedno pripomaže »prevladavanju zloupornabu i krivotvorinu« ranije nastalih pri istraživanju ljudskih gubitaka 1941.-1945., ne samo u Hrvatskoj (**Zdenko Radelić**).

Graovac i Cvetković su, svaki za se, primjenjivali metodu osobne identifikacije, dakle nabranjanje žrtava odnosno stradalnika, jednoga po jednoga, imenom i prezimenom. Kada znanost prevlada, »pokazuje se da rezultati mogu biti sukladni ili gotovo istovjetni«, bez obzira na to je li bila riječ o Žerjaviću i Kočoviću nekada, ili o Graovcu i Cvetkoviću danas (**Inoslav Bešker**). Što, doduše, ne dokida mistifikaciju jer ne ukida potrebu za njom – ali barem smanjuje okvire njezine vjerodostojnosti.

B.M.

(Knjiga se može nabaviti za 70 kuna – obavijest na tel: 01/4840-810)

Đurđica u crnilu otkrila jedinstvo

Umjesto humoreske mogli bi na ovom mjestu objaviti govor potpredsjednice Hrvatskog sabora Đurđe Adlešić na Bleiburskom polju gdje je, okružena adekvatnom ikonografijom, pokušala prikupiti i ponešto političkih poena u crnom dijelu hrvatske ekstremističke scene.

Na početku svog »povijesnog« istupa gospođa Adlešić nije skup pozdravila sa »Za dom spremni« već je rekla: »Dopustite da vas pozdravim sa poštovani hrvatski domoljubi«. Impresionirana tom »domoljubnom« atmosferom i ikonografijom potpredsjednica je poručila: »Zadovoljna sam da ovdje vidim mnoge mlade ljude, možda su mnogi od njih i prvi puta stigli ovdje. Ovo je mjesto gdje se uči hrvatska povijest, gdje se uči hrvatsko jedinstvo. Sretala sam, dolazeći ovamo, autobuse koji su dolazili iz čitave Hrvatske, koji su dolazili iz Bosne i Hercegovine, koji su dolazili iz drugih dalekih zemalja - iz iseljene Hrvatske. I zadovoljna sam kad vidim da imamo hrvatsko jedinstvo. A ovo je mjesto hrvatskog jedinstva«.

Budući da su hrvatski antifašisti opasno inficirani europskim antifašizmom, stalno grintaju pa im nije jasno što je pravi stav iz parlamenta. Je li to saborska Deklaracija o antifašizmu ili govor potpredsjednice Sabora na mjestu gdje su se šetali pojedinci i grupe obučeni u crne odore s ustaško-fašističkim znakovljem.

Antifašisti, takvi kakvi jesu, a jesu, možda misle da se Đurđici od silne crnine na skupu zacrnilo i u glavi pa je, ne samo podržala sve koji su došli, nego čak i poželjela da mladi dođu u što većem broju. Tek se naknadno, u reagiranju na otvoreno pismo što ga je dobila od Saveza antifašističkih boraca i Sekcije logoraša, dozvala u pamet i spomenula da je i sama »ostala

zatečena« primjetivši »crne odore i ustaško znamenje«. No, kaže mudra potpredsjednica Sabora, »zbog pijeteta prema žrtvama i sjećanja na njih nisam reagirala, jer bi na taj način sam čin odavanja počasti dobio neželjeni prizvuk«. Htjela je, dakle, biti milozvučna i prema onima koji su dolaskom na taj skup istakli »prigodno« neofašističko znakovlje.

Obzirom da nije čitala govor, nego »mudro« govorila iz glave, ozbiljni se ljudi pitaju iz čije. Pa misle da su joj možda pomogli šaptači iz razdraganog dijela crne mase, a ona samo ponavljala njima poželjne rečenice.

Naknadnim nespretnostima u javnoj polemici, podržana i od vlastite stranke, kao i od dijela notornih piskarala, Đurđica je poručila da se »ne slaže s onima koji ne žele istinu o Bleiburgu«.

A na to neki antifašisti opet potegnu argument, pa kažu da su na nedavno održanom znanstvenom skupu o temi »Bleiburg i Križni put 1945. godine«, rekli: »Antifašistički borci i antifašisti prihvaćaju potrebu da se utvrdi istina o tragediji u Bleiburgu te da se utvrди odgovornost aktera«. Uz to je naglašeno: »Tko su bile žrtve u Bleiburgu treba znanstveno razjasniti. Sve poginule treba identificirati, odrediti kojim formacijama su pripadali (ustašama, četnicima, bjelogardejcima, oružanim formacijama folksdojčera i dr.), njihova imena i prezimena, njihov broj, način stradanja. I civilne žrtve treba jednako istražiti«.

Članovi Saveza antifašističkih boraca i antifašista sada više ne znaju što bi još trebali učiniti glede Bleiburga pa da ih se ne optužuje kako »ne žele istinu«. Jedino da možda kleknu i mole za oprost zbog toga što su Hrvatsku svrstali na stranu svjetskih pobednika i onih snaga koje su utemeljile današnju

Europu i Ujedinjene narode.

Možda je Ivan Čehok bio najizravniji kada je u zaštiti svoje stranačke kolegice poručio Ivanu Fumiću: »Što on misli da smo svi mi glupi pa ne znamo što su komunisti radili?«.

E, u tom grmu leži zec, dakle. Čehok se, poučen nekim jednostranim povjesničarima, kolumnistima, ektremenim političarima, pa i predstavnicima Crkve, obraća Fumiću kao da je ovaj član najuzeg rukovodstva neke Komunističke partije. Čehok, međutim, nije jedini koji se tako ponaša. Mnogi su u pokušajima revizije povijesti pronašli način da sve antifašiste proglase komunistima, a prije toga komuniste zločincima.

Vidjeći da je Đurđa u nezgodnoj situaciji neki kolumnisti potekli su joj pripomoći, koliko je to moguće u tako delikatnoj situaciji. Pa je, na primjer, Josip Jović u »Slobodnoj Dalmaciji« kazao da je »pristup Đurđe Adlešić bio emotivan, ali krajnje pošten i objektivan«. Pozivajući na to da treba osuditi sve zločine i sve zločince, autor kaže: »A svega toga bilo je u podjednakim količinama na obje strane građanskog rata tijekom četrdesetih«.

Milan Jajčinović u »Večernjem listu« ide dalje, pa kaže, braneći gospodu Adlešić, da se »antifašistički boljševici« danas »busaju da je, zahvaljujući njima stvorena Hrvatska«. On zatim zaključuje: »Da se njih pitalo, nikad ne bi bilo Hrvatske«.

Treba li na to išta reći, osim postaviti pitanje – iz koje su galaksije došli ovi pametnjakovići. Zar misle da su se oni koji su ratovali protiv antifašista izborili za Hrvatsku i to ratujući na Hitlerovo, poraženoj strani.

Koliko god to bilo teško priznati revisionistima i politikanima, Hrvatsku su ipak stvorili pobjednici, a to su antifašisti.

IZUZETAN DUH

Josip Broz Tito volio je smijeh i iskreno se radovao svakoj dobroj šali. I sam je bio uvijek spreman da se našali. Umio je to da načini na svoj račun i da se široko iskreno ljudski nasmije. Po prirodi vedar i veoma duhovit nije propuštao priliku da i kroz šalu ukaže na nedostatke. Često je govorio da smijeh liječi, da turobnost spušta ličnost, da joj umanjuje sposobnost, da je opterećuje.

Smatrao je da satiru i humor treba njegovati, da šalu valja privatiti, čak iako nije najuspjelija,

ako je dobromanjerna i iskrena. Rado je čitao djela poznatih svjetskih i naših satiričara i humorista i upućivao druge da ih čitaju. Pun optimizma i u najtežim situacijama u ratu i miru, svojom vadrinom hrabrio je i poticao sve oko sebe da ne klonu duhom, da istraju. Skoro da nema njegovog susreta sa ratnicima, običnim ljudima, svojim suradnicima ili državnicima svijeta u kojem nije rođena bar jedna anegdota koja govori o njegovom izuzetnom duhu.

Lako ćemo za obračun

Ivan Hariš Gromovnik dode jednog dana u Glavni štab Hrvatske po eksploziv koji mu je bio potreban za rušenje pruga i mostova na okupiranom teritoriju. U to vrijeme u Štabu se nalazio i Tito. Kada je završio posao i spremao se da podje, Tito ga upita:

Koliko si dosad srušio mostova, Ivane?

Ne poznajući Tita, Hariš, koga su borci za to često pitali, reče:

Ako te zanima, druže, pitaj Pavelića.

On će ti najtočnije odgovoriti.

Tito ga potapša po ramenu i smijući se, kaže:

Samo ti ruši, a za obračun ćemo lako.

Zna tko je glavni

Prilikom putovanja po Dalmaciji, 1953. godine, Tito se s pratnjom zadrža u jednom selu nadaleko od Splita. Općinski odbornik, drug Pero, inače stari partizan, koga je znao i Tito, stalno se muvao oko poznatog rukovodioca iz oblasnog komi-

teta koji je došao u službenu pratnju Predsjednika Republike. Vidi to Tito, pa ga, tobože ozbiljno, prekori:

Valjda sam ja ovdje glavni gost?! Dođi i do mene.

Svaka ti čast, druže Maršale, ali Ti si samo navratio, pa ćeš i otići, a sa ovim ovdje moram da »ratujem« još godinama.

Bogme, zna Pero koga treba da se drži – složi se Tito.

Riječi ohrabrenja

Snažan ali i vedar Titov duh nije ga napuštao ni u vrijeme teške bolesti. Prve Titove reakcije nakon amputiranja noge i buđenja iz anestezije već su nevjerojatne u stilu njegove vitalnosti.

»Što je to, što ja vidim neke kozmonaute« - govori ljudima oko sebe s obveznim maskama na ustima, i pred objektivom fotografa Rašeta, koji je došao da snimi radosnu scenu susreta Tita sa sinovima Žarkom i Mišom.

A kada su poslije jednog vedrijeg jutra u bolesničku sobu ušli članovi Konzilija i upitali:

»Kako ste, druže Tito, kako se osjećate?«, Tito je hitro odgovorio: »Ja, bogami, odlično, ali što je to sada, vi mene brinete svojim bolesničkim izgledom.«

Taj napor da oraspoloži i digne duh svima od kojih on treba da očekuje spas, bio je valjda i posljednji Titov napor.

Zapovijed izvršena

Ploveći brodom od Brijuna ka Splitu, Tito i admiral Mate Jerković igrali su šah.

Doduše, malo igrali, malo pričali, i malo promatrali okolinu, pa od šaha – ništa. Partija se završila remijem. Tito se obrati generalu Žeželju, svom adutantu:

Druže generale, naređujem vam da pobijedite u šahu admirala Jerkovića!

Razumijem, druže Maršale!

I, zaista, ovaj s admiralom odigra četiri partije. Kada su završili, priđe Titu i reportira: - Druže Maršale, vaša zapovijed je izvršena. Pobjedio sam admirala s rezultatom tri i pol prema pol!

Vrlo dobro, druže generale!

Ali i admiral ne izdrža, valjda zbog poraza, pa u smijehu »vrati loptu:«

Eto, vidite kako čovjek lako sam sebe prevaziđe kad dobije zapovijed Vrhovnog komandanta.

Rudi Stipković

PRIMJER HUMANOSTI

BOROVO

U Borovu je održana godišnja skupština općinske Udruge antifašističkih boraca i antifašista, na kojoj su uručena priznanja Saveza antifašističkih boraca Hrvatske **Dordu Miroslavljeviću** iz Borova, predsjedniku Udruge, i **Miloradu Jandriću** iz Vukovara. Priznanja je uručila **Ema Biliškov**, predsjednica osječke Udruge antifašističkih boraca i antifašista i član Predsjedništva SAB-a Hrvatske, izrazivši oduševljenje radom organizacije, u prvom redu brojnošću članstva, učešćem mlađih članova te dobrom organizacijom rada.

Na skupštini je usvojeno izvješće o radu za proteklu godinu, finansijsko izvješće te izvješće nadzornog odbora o finansijskom poslovanju. Usvojen je i plan rada za 2006. godinu. Ove godine Udruga će obilježiti značajne datume iz NOB-e.

Jedan od prioritetnih zadataka Udruge koja danas broji 116 članova bit će omasavljenje mlađim, antifašistički opredjeljenim članovima, s obzirom da fašizam, kako se čulo na skupštini Udruge, do danas nije iskorijenjen.

Dragana Zečević

Dobitnici priznanja SABA RH Miroslavljević i Jandrić u društvu Eme Biliškov

DUBROVNIK

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Dubrovnika i ove je godine u čast Međunarodnog dana žena organizirala izlet u Donju Vrućicu, gdje je održana komemoracija pred spomeni-

Srela sam ga na ulici zadowoljnog i sretnog što je 100-ti puta dao svoju krv. Relativno mlad, izgleda ponosno jer zna da je krv najvrijednije što se može dati u ratu i miru. Stisnula sam mu desnicu, čestitavši na nesobičnom davanju sebe za drugoga.

Četiri puta godišnje daruje krv, i to uglavnom na Zavodu, ali nerijetko i u sklopu akcija koje organizira Aktiv dobrotoljnih darivatelja krv

Mjesnog odbora Zamet u Rijeci gdje danas živi. Dogodi se i davanje krvi »iz ruke u ruku« što mu je i najdraže. Svojim primjerom poručuje mladima i ostalim koji to nisu probali da svakako učine, jer time čine humano djelo.

Eto, upoznajte i vi Jugoslava Repešu, jednog od članova našeg riječkog Društva »Josip Broz Tito«. A takovih humanih ljudi ima još, vjerujte!

Emilia Ivošević, Rijeka

Jugoslav Repeša, član riječkog Društva »Tito«

kom dubrovačkoj studentici, partizanki i prvoborcu **Mariji Radeljević**, koju su u veljači 1943. godine u tom pelješkom mjestu strijeljali talijanski fašisti. Položeni su spomen-vijenac i cvijeće na mjesto njezina smaknuća. Tom prigodom odana je i počast svima koji su dali živote u obrani i za slobodu domovine Hrvatske. Sudionici izleta posjetili su Dubu Trpanjsku i Gornju Vrućicu, gdje su također položili vijence na dva spomen-obilježja iz II. svjetskog rata. **J.J.**

jama i proslavama koje su u 2005. godini bile posvećene 60. obljetnici pobjede nad fašizmom. Uskoro se očekuje pomlađivanje vodstva udruge, a plan za 2006. godinu predviđa uobičajene akcije koje će ove godine biti u znaku obilježavanja 65. obljetnice podizanja ustanka u Hrvatskoj. Upućen je poziv mlađim ljudima opredijeljenima za antifašističke tradicije da se uključe u rad.

VV.

LUDBREG

Svoju redovnu godišnju skupštinu ludbreška Udruga antifašističkih boraca i antifašista održala je 10. veljače.

Uz članove skupštine, bili su joj nazozni i gosti - **Krunoslav Kosir**, ludbreški gradonačelnik, **Ivan Dijanušić**, član Poglavarstva zadužen za društvene djelatnosti, **Tito Grah** i **Zvonko Gregurinčić**, predsjednik i član Zajednice udruga antifašističkih boraca i antifašista Varaždinske županije.

Njegovanje tradicije antifašističke borbe, očuvanje spomeničke baštine, briga o bolesnim i nemoćnim sudionicima NOB-a te uobičajene financijske teškoće u provođenju programa bile su osnove vrlo uspješno ostvarenog programa rada u 2005. godini. Uz pomoć Grada i sponzora koji su pomogli vezano uz prijevoz, nabavu vijenaca, kao i drugih vidova pomoći, članovima je omogućeno sudjelovanje na mnogim komemoraci-

ČAZMA

Održana je izborna skupština UABA grada Čazma, kojoj su bili nazočni, uz članove Udruge, predsjednik Gradskog vijeća **Bradić B.**, predsjednik ZUABA Bjelovarsko-Bilogorske županije **Vekić V.** te **Ivančević** i **Đurđević** iz UABA grada Garešnica i **Posilović** i **Šafran** iz UABA grada Ivanić Grada, **Milčić F.** predsjednik gradskog SDP i **Ivkane N.**, predsjednik Udruge hrvatskih branitelja.

Skupštini su podnjeta uobičajena izvješća o radu, a u raspravi je konstatirano da je Udruga dobro radila i postigla izvanredne rezultate. Osim uobičajenih posjeta i obilježavanja obljetnica od Oborova i Jasenovca do Kumrovca i Podgarića, organizirana je posjeta Titovu grobu u Beogradu i stratištu na Ovčari. Svečano i uspješno organizirano je obilježavanje 60. obljetnice pobjede nad fašizmom županijskog značaja. Osim toga radilo se na revitalizaciji i uređenju spomen-obilježja iz NOB, razvijala sura-

dnja sa srodnim udrugama, organima vlasti i političkim strankama.

Izabrano je novo Predsjedništvo Udruge: **Canklin, Čanković** (za predsjednika), **Đuran, Franješ, Horvat, Justin** (za tajnika), **Otržan, Pribanić** (za dopredsjednika), **Radovanović, Sudarević i Zlatunić**, a u nadzorni dbor: **Obračanović** (za predsjednika), te **Milčić i Mužinić** za članove. Uručeno je priznanje **Branku Čanković** uz 60. obljetnicu pobjede nad fašizmom. Odlukom Skupštine osnovana je sekcija žena, a pozitivno je ocijenjen rad Savjeta boraca NOR koji djeluje pri Udrugi. **B.Č.**

Sudionici skupštine UABA grada Čazme

OZALJ

Naglašavajući potrebu bolje i svestranije suradnje između antifašističke udruge i Udruge veterana Domovinskog rata, u izveštaju na skupštini Udruge antifašističkih boraca i antifašista Ozlja istaknuto je da su se i jedni i drugi borili i ginuli za Hrvatsku. Zbog svega toga ima puno zajedničkog između NOB-e Hrvatske i Domovinskog rata, kao i između njihovih boraca. Ne robujući nekim stereotipima, bilo bi, rečeno je, dobro i korisno uspostaviti čvršće veze i kontakte kroz bolju suradnju i zajedničke manifestacije u obilježavanju značajnih događaja iz tih razdoblja. Također bi trebalo razmisliti o korištenju spomenika u Ozlju, koji nema nikakovo ideološko obilježje, da ga se značajnim simbolima iz Domovinskog rata učini zajedničkim spomenikom Ozlju i njegovom narodu.

Skupština je usvojila program rada u kojem je naglasak stavljen na obilježavanje 65. godišnjice ustanka naroda Hrvatske. Tim povodom u Ozlju će se organizirati komemorativna svečanost povodom 65. godišnjice strijeljanja Stjepana Novosela i njegovih suradnika u Karlovcu, 24. srpnja 1941. godine. Ozljski antifašisti sudjelovat će i na svečanostima organiziranim na razini države, karlovačke županije i susjednih slovenskih općina, kao i manifestacijama koje će organizirati Udruga veterana Domovinskog rata. **I.T.**

ROVINJ

Tradicionalnom obilježavanju obljetnice osnivanja talijanskog partizanskog bataljuna Pino Budicin na Stanciji Bembo odazvalo se više od tisuću simpatizera antifašizma iz Istre i Rijeke. Župan **Ivan Jakovčić** svoj govor počeo je tezama o posebnostima Istre. Među njih je uvrstio i antifašizam, rekavši da se njegovi kolege iz ostalih dijelova Hrvatske čude da se u Istri još obilježavaju obljetnice događaja iz antifašističke borbe.

-Antifašizam je jedna od temeljnih vrijednosti ovog kraja, bez kojeg ne bi bilo ni moderne Istre ni moderne Hrvatske. Nažalost, Hrvatska je duboko centralizirana zemљa, ali mi uz vašu pomoć imamo političku snagu za promjene koje će doprinijeti da se našim novcem ne gradi samo Hrvatska, već i Istra, poručio je Jakovčić. Naglasio je i da će Istra zadržati i unaprijediti svoj vodeći položaj među hrvatskim županijama, a plinifikacija i pretvaranje ipsilonu u autoput preduvjet su za brži razvoj.

Skupu su se obratili član Predsjedništva Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske **Eduard Vostrel**, borac bataljuna Pino Budicin **Feruccio Pastrovicchio**, te **Roberto Birsa** iz tršćanske podružnice talijanskog udruženja antifašista ANPI i načelnika općine Rovinj i Bali. **A.P.**

Polaganje vijenaca na spomenik Budicinovcima na Stanciji Bembo

X X X

Vijenac crvenih karanfila u obliku petokrake su ispred spomen-obilježja članici Kotorskog komiteta **Francesci Bodi** položili predstavnici Udruge boraca i antifašista Rovinj. Francesca Bodi Rovinjčima je poznata kao osoba koja je u srpnju 1943. godine skinula fašistički znak sa zgrade današnje Zagrebačke banke i koja je godinu dana kasnije spašena u krematoriju u Rižarni kod Trsta.

Evocirajući uspomene na njezin lik i djelo potpredsjednica Udruge boraca i antifašista Rovinja **Katarina Juričić** ukazala je i na nezavidan položaj žena danas.

Usprkos tome što je prošlo 60-tak godina položaj žena u našem društvu nije se puno promijenio. **G.I.**

VARAŽDIN

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Varaždina održala je izbornu godišnju skupštinu. Radno predsjedništvo sačinjavali su predsjednik **Tito Grah** te **Andrija Horvatek** i **Zvonko Gregurinčić**. Raspravljalо se o aktualnoj problematici - važnosti antifašizma za Hrvatsku i svijet, a velik dio rasprave odnosio se i na zahtjev vraćanja Titova imena i imena narodnih heroja ulicama i trgovima, kao i vraćanje spomen-obilježja iz NOB-a, kao što je učinjeno s bistama narodnih heroja M.V. Abesinke, S.Bubanića i F. Bobića. Rečeno je da promjena imena ulica i trgova ne bi trebalo izazivati troškove jer se do redovne izmjene dokumenata mogu upotrijebiti stara imena. Nakon usvajanja izvjesta i planova izabran je novo vodstvo udruge, a za predsjednika je ponovno izabran Tito Grah. **V.V.**

Sa skupštine u Varaždinu

PAZIN

Delegacija u sastavu **Miljenko Benčić**, predsjednik pazinskega UAB-a, **Josip Rafešić**, zamjenik gradonačelnika, i **Amalija Gržetić**, članica gradskog UAB-a položila je cvijeće na spomenik nevinim žrtvama u Parku narodnog ustanka. Komemoracija je održana u povodu 62. godišnjice pogibije većeg broja Pazinaca, a organizirala ju je Udruga antifašističkih boraca Pazina.

Predsjednik gradskog UAB-a **Josip Sloković** nazvao je Park narodnog ustanka parkom žrtava fašizma te, među ostalim, podsjetio na dane 1944. godine kada su fašisti privodili i mučki ubijali žitelje širom Istre. Najtužniji su dani u Pazinu i na Pazinštini bili od 30. ožujka do 12. svibnja 1944. kada je u ovom parku obješeno šesnaest osoba, u Kolodvorskem prilazu tri te kod Kaštela jedna. **G.I.**

Komemoracija u Pazinu

LABIN

Komemoracijama i polaganjem vijenaca u organizaciji Udruge antifašističkih boraca Labina na Labinšćini je obilježena 61. obljetnica pogibije narodnog heroja **Mate Blažine**. Ispod herojevog poprsja u parku labinske srednje škole koja nosi njegovo ime te ispod poprsja u Aleji velikana vijence su položili predsjednik labinskih antifašista - **Ruđero Faraguna** i tajnik **Narcizo Ružić**, a ispod biste u Blažinom rodnom Sv. Martinu to su učinili načelnik **Srećko Mohorović** i **Aldo Pamić**, predsjednik općinske podružnice UAB-a. Blažina je jedan od brojnih Istrana koji su u okolini Lokava u Gorskom kotaru poginuli dva dana prije oslobođenja ovog mesta.

LIPA

Evociranjem uspomena i prigodnim programom je kod spomenika **Giovanni Zolla**, komandanta partizanske brigade »Triestina«, poginulog 7. studenoga u Malim Munama 1943., održan je međunarodni komemorativni skup, nakon čega su mještani Muna i okolice, predstavnici Općine Matulji te gosti iz Italije položili vijence kod spomenika NOR-a u Velim Munama i Žejanama. Održana je i komemoracija u Lipi s procesijom od muzeja u Lipi do crkve sv. Jelene gdje je održan i prigodan crkveno-liturgijski program. **J.B.**

GAREŠNICA

Udruga antifašističkih boraca i antifašista grada Garešnice održala je izbornu skupštinu, na kojoj su uz brojne goste sudjelovali predsjednik SABA RH **Krešimir Piškulić** i tajnik **Petar Raić**. Predsjednik **Milan Ivančević** podnio je iscrpan izvještaj o aktivnostima udruge u protekljoj godini, naglasivši stalnu potrebu za afirmacijom antifašizma, ali i stvarnih pozitivnih pomaka što se tiče položaja i materijalnog statusa antifašističkih boraca. Suradnja s lokalnom upravom i samoupravom, a posebno sa susjednim udrugama sve je bolja i sadržajnija. Iskazana je potreba za podmladivanjem članstva, te bržeg obnavljanja devastirane spomeničke baštine.

Sudjelujući u raspravi, Krešimir Piškulić je istaknuo ideoološku i stranačku neopredijeljenost antifašizma, koji je prije svega svjetonazor, humana i demokratska tekovina civiliziranog svijeta.

Izabrani su novi članovi Predsjedniš-

tva i Nadzornog odbora, a za predsjednika UABA grada Garešnice ponovo je izabran Milan Ivančević. Na kraju su zaslužnim članovima Udruge uručena priznanja, a općini Hercegovac za višegodišnju uspješnu suradnju dodijeljena je zahvalnica. Predsjednik SABA RH Krešimir Piškulić uručio je posebno priznanje za dugogodišnji rad i samoprijegorno djelovanje u širenju i jačanju antifašizma Miljanu Ivančeviću.

Nikola Puran

Skupština UABA grada Garešnice

POREČ

U Radmanima je delegacija antifašističkih boraca u prisustvu mještana i kćerke položila cvijeće na spomenik **Ani Guštin**, prvoj predsjednici Antifašističke fronte žena Poreštine, koju su Nijemci ubili nakon mučenja upravo u tom mjestu 1943. godine. Općina Višnjan i Udruga antifašističkih boraca Poreštine odale su počast i narodnom junaku **Joži Šuranu** polaganjem cvijeća na spomenik u središtu mjesta. U povodu dana kada je Poreština oslobođena u NOB-u, na spomen-obilježje u parku između gradske vijećnice i kazališta vijence su položili predstavnici Grada i boraca zajedno s onima bratske Massa Lombarde. **S.M.**

DONJA STUBICA

Uz 64. godišnjicu napada na žandarmerijsku stanicu u Donjoj Stubici, koji su u travnju 1942. godine pod rukovodstvom okružnog komiteta KPH Zagreb, izvršili članovi Udarne grupe zagorskog bataljona »Matija Gubec«, Udruga antifašista Krapinsko-zagorske županije položila je vijenac na zgradu u Topličkoj 5, u kojoj je žandarmerija bila smještena. Taj napad je ujedno bio i prva oružana akcija u Zagorju, stoga su zagorski antifašisti za iduću godinu uz 65. godišnjicu najavili i veću proslavu uz prigodni program. U napadu na žandarmeriju, unatoč obostranoj oružanoj vatri nije bilo ranjenih niti mrtvih, no mnogi su partizanski simpati-

zeri pochapšeni tijekom racija koje su uslijedile, od kojih su neki završili u logoru Jasenovcu gdje su i pogubljeni.

Polaganje vijenca na zgradu u Topličkoj 5

RIJEKA

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Rijeke rezimirala je svoj prošlogodišnji rad i prihvatala program rada za 2006. godinu. Prošla godina bila je u znaku 60. obljetnice pobjede nad fašizmom, a ove obilježavamo 65. godišnjicu ustanka i naši će programi velikim dijelom biti vezani uz taj događaj, najavio je predsjednik **Dinko Tamarut**. U izješču je naglasio, a ponovljeno je to i u svim raspravama, da je glavni zadatak Udruge ipak rješavanje problema požaja boraca NOB-a u drušu.

Bez obzira što je prošle godine Sabor prihvatio Deklaraciju o antifašizmu, ništa se nije promijenilo. Dok se Talijanima, Austrijancima i svima ostalima nešto vraća, mi smo i dalje »na čekanju«. No, ne želimo pasivno čekati da nam vrate prava koja su nam prije deset godina oduzeli i spremni smo se za njih boriti ako treba i preko europskih institucija, najavio je Tamarut.

Kako se moglo čuti, antifašistički borci su nezadovoljni jer, dok borci Domovinskog rata dobivaju dionice, njima, kažu, oduzimaju i ono što su imali. Zabrinuti su, osim toga, zbog jačanja desnice ne samo u Hrvatskoj, već i u ostatku Europe i svijeta pa su izrazili nadu da će za svoj pokret zainteresirati više mladih ljudi koji će se, prihvaćajući ideje antifašizma, oduprijeti ekstremnim idejama desničara. **N.L.**

S godišnje skupštine riječkih antifašista

BATINA

U povodu Dana pobjede i ove je godine održana komemorativna svečanost kod monumetalnog spomenika na obali Dunava kod baranjskog sela Batine, podignutog u znak sjećanja na poznatu 12-dnevnu oslobođilačku bitku koju su tu zajednički vodile sredinom studenog 1944. godine jedinice NOVJ i Crvene armije. Uz prisustvo vojnih predstavnika zemalja članica Antihitlerovske koalicije, te HV, na spomenobilježje vijence je položila i delegacija SABA RH na čelu sa članom Predsjedništva **mr. sc. Ivanom Fumićem**. U pobjedonosnoj Batinskoj bitci poginulo je 1300 crvenoarmeјaca i 480 boraca jugoslavenske vojske.

Odavanje počasti herojima Batinske bitke

MOŠČENIČKA DRAGA

Polaganjem vijenaca na spomenik na plaži Sipar u Moščeničkoj Dragi dostoјanstveno je obilježena 61. obljetnica iskrcavanja jedinica NOR-a na istarsku obalu. Jedinice NOR-a su se prije 61 godine nakon noćnog puta s otoka Cresa iskrcale na tom mjestu, kao i na plaži u Brseču. Te su jedinice kasnije oslobodile Liburniju, Čićariju i dio Slovenije i došle su prve nadomak Trstu - kazao je tom prilikom **Bogdan Sirotnjak**, predsjednik Udruge antifašističkih boraca Lovrana. Nakon polaganja vijenaca prisutni su se preselili u Sportsko gdje je Marijan Dubrović, predsjednik UAB-a Liburnije održao predavanje o borbi protiv okupatora u ovim krajevima. **A.J.**

BUZET

Svojim učešćem u Narodnooslobodiлаčkoj borbi Istrijani, a time i Buzečani, dali su puni doprinos u kasnjem oslobođenju zemlje, koji do punog izražaja dolazi nakon kapitulacije Italije. Ovakav ustanak sasvim sigurno ne bi bio moguć da nije bilo organiziranog narodnog pokreta, a ta organizacija je i počela upravo u sjevernoj Istri, istaknuo je gra-

donačelnik **Valter Flego** na prigodnoj svečanosti kojom je obilježena 61. obljetnica oslobođenja Buzeta.

Čuvajmo 78 spomenika i obilježja podignutih na našem području kao najvjerojatnija svjedočanstva svoje povijesti, poručio je predsjednik Saveza antifašista **Željko Marinac**.

U prisutnosti gradskih vijećnika, članova poglavarnstva, SAB-a, umirovljeničkih te udruga proizašlih iz Domovinskog rata i predstavnika političkih stranaka, položeno je cvijeće kod centralnog spomenika u Spomen parku. **G.I.**

NOVSKA

U Udrudi antifašističkih boraca i antifašista Novske smatraju kako im se trebaju vratiti oduzeta stećena prava, a u školske knjige unijeti više gradiva o NOR-u. Podsjećaju antifašističku i demokratsku orientaciju Republike Hrvatske. Kažu kako u gradu nema ulica s nazivom boraca antifašista te da su uklonjeni svi spomenici sagrađeni poslije 2. svjetskog rata. Obnavlja se samo spomenik u Kozaricama. **G.Ž.**

Sa skupštine antifašista Novske

ZADAR

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Zadarske županije održala je redovnu izbornu skupštinu. O proteklom četverogodišnjem mandatu izvješće je podnio predsjednik **Branko Lovrin** koji je ovom prilikom kritizirao negiranje vrednota postignutih u NOB-u.

Gradske vlasti s nama ne žele uspostaviti normalnu komunikaciju, nego negiraju sve što je bilo prije njihova dolaska na vlast. Mi smo za njih i dalje okupatori, a ne oslobođenci Zadea. Tako nas je tretirala bivša gradonačelnica, tako nas tretira i sadašnji gradonačelnik - rekao je Lovrin te dodaо kako je gradska uprava odbila suradnju u zajedničkom odavanju počasti poginulima za Zadar i Hrvatsku.

Skupština antifašista, koji su do posljednjeg mesta ispunili veliku dvoranu Doma sindikata, od gostiju su se odazvali samo SDP-ovci koje je predvodio gradski vijećnik **Željko Mikin**. Slu-

žbenih izaslanika Grada Zadra i Zadarske županije nije bilo. **N.R.**

Do posljednjeg mesta ispunjen Dom sindikata

ROVINJ

U nedjelju, 30. travnja, Rovinjci su prigodnim govorima i polaganjem vijenaca na spomenik polim borcima na Valdibori svečano obilježili 61. obljetnicu oslobođenja Rovinja. Prisjećanje na poginule i sve borce NOR-a počelo je na srednjem gradskom trgu nastupom članova Limene glazbe, koji su potom brojne građane i članove stranačkih delegacija, vijećnika i nekadašnje borce mimohodom doveli ispred spomenika. Prigodno se okuplenim obratio **Ivan Bastijanić**, član Predsjedništva rovinjskog SAB-a, koji je naglasio da je Rovinj dao 200, a Istra 18 tisuća žrtava. Prisutnima se obratio i gradačelnik **Giovani Sponza**. **R.O.**

S proslave oslobođenja Rovinja

ZAGREB

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Zagreb - Jug, koju čine podružnice Trnje i Novi Zagreb te Sekcija zrakoplovnih vojnih umirovljenika, održala je godišnju skupštinu. Izvještaj o radu te, sa 600 članova najbrojnije zagrebačke antifašističke udruge, podnio je predsjednik **Ivan Dubravčić**. U raspravi (**Uvodić, Černjajev, Ukropin, Peko, Fićko**) dato je više konkretnih prijedloga za daljnje aktivnosti udruge. Pozitivnu ocjenu djelovanja dao je i predsjednik ŽŽ UABA Zagrebačke županije i Grada Zagreba **Vladimir Jurak**, uključujući i sugestije za poboljšanje rada. **P.P.**

IN MEMORIAM

DRAGAN VOLNER 1920-2006.

Rođen u Virovitici. Za mладих дана sudjeluje s članovima SKOJ-a i URS-a. U SKOJ je primljen 1940. godine, aktivno djeluje do početka 1942. godine kada se priključuje partizanskim jedinicama (Bilogorska udarna grupa). Kasnije se bori u jedinicama 12., 17., 21. slavonske brigade te u 25. brodskoj brigadi.

Napredovao je od borca do komandanta bataljuna. Bio je u sastavu 28. slavonske divizije u borbama za oslobođenje Zagreba. Tokom NOB-a bio je ranjen.

Nakon oslobođenja ostaje u JNA, neprestano se usavršavajući, obnašajući brojne odgovorne dužnosti u više garnizona. Umirovljen je u činu pukovnika. Kasnije aktivno djeluje u društveno-političkim organizacijama i udrugama antifašističkih boraca i antifašista. Za pokazane rezultate tokom NOP-a i nakon rata više puta je nagradivan i odlikovan.

UROŠ ZJAČA 1922-2006.

Rođen u Utinji (Vojnić). Tokom NOB-a bio je borac i rukovodilac u 8. kordunaškoj diviziji. U borbama je više puta ranjavan. Nositelj je partizanske spomenice 1941. i više ratnih i poratnih odličja.

Nakon oslobođenja radio je u Tvornici «Vunateks» u Karlovcu sve do 1970. godine kada je umirovljen. Aktivno je djelovao u društveno-političkim organizacijama, Udrizi antifašističkih boraca i antifašista Karlovca te Udrizi ratnih vojnih invalida NOR-a.

RADOJKA DENIN 1927-2006.

Rođena u slavonskom selu Budimci. Već u početku ustanka uključila se u partizanske redove. Bila je borac Drugog slavonskog odreda, Podravskog odreda, Osječkog odreda i 18. udarne brigade. Kad je dospjela u ustaški logor u Zemunu, spasila se i vratila u partizane, zahvaljujući samo hrabrosti Milovan Dutića, susjeda iz Budimaca.

Poslije umirovljenja aktivno djeluje u društveno-političkim organizacijama, a posebno u Udrizi antifašističkih boraca i antifašista Osijeka.

JOSIP ŠIMUNOVIĆ 1924-2006.

Rođen u Srednjem Prilišću (Netretić). Tokom NOR-a u njegovo se kući nalazila reljena radio stanica preko koje su komunicirali politički aktivisti. Nakon ilegalnog djelovanja pridružuje se partizanskim jedinicama – bio je, uz ostalo, obaveštajac i komesar čete za vezu u Komandi karlovačkog vojnog područja.

Poslije oslobođenja bio je povjerenik unutarnjih poslova Kotara Karlovac, Predsjednik OO SUBNOR-a Duga Resa i odbornik Skupštine općine. Nositelj je više ratnih i poslijeratnih odličja. Nakon umirovljenja aktivno djeluje u udrugama antifašističkih boraca i antifašista.

JOSIP GOJAK 1923-2006.

Rođen u Belaju (Duga Resa). Kao mladić uključio se u napredni omladinski pokret organizirajući akcije otpora protiv okupatora i njegovih slуга. Sredinom 1943. godine priključuje se partizanskim jedinicama. Bio je borac i rukovodilac u 1. kordunaškom odredu, 1. brigadi 8. kordunaške divizije i u Karlovačkoj brigadi.

Nakon oslobođenja zemlje ostaje u JA, no zbog slabog zdravlja ubrzo je umirovljen. Uključuje se u rad društveno-političkih organizacija i udrugama antifašističkih boraca i antifašista (zagrebačka Trešnjevka). Za ratne i mirnodopske zasluge primio je više odlikovanja i medalja.

NIKOLA PROKŠELJ 1924-2006.

Rođen u Pribanjcima (Bosiljevo). Tokom NOR-a bio je borac i omladinski rukovodilac Prvog karlovačkog partizanskog odreda. Kasnije stupa u Karlovačku brigadu (komesar voda, čete i bataljona).

Nakon oslobođenja radi u Poljoprivrednoj zadruzi u rodnom selu, zatim u PK »Kupa« Vukova Gorica. Prije umirovljenja bio je tajnik OO SUBNOR-a Duga Resa i vijećnik-odbornik Općinske skupštine. Prvi je predsjednik Udruge antifašističkih boraca i antifašista Duga Rese, kada je 1999. godine boračka organizacija obnovljena. Nositelj je više ratnih i mirnodopskih odličja.

VILIM MULC 1928-2006.

Kao i mnogi drugi mladići primorskog kraja uključio se u antifašistički pokret, a u omladinskim antifašističkim organizacijama u Selcu je neko vrijeme bio sekretar SKOJ-evske grupe i član Mjesnog komiteta SKOJ-a. Vrlo brzo nakon kapitulacije Italije otisao je u partizane, a nakon rata je značajno utjecao na razvoj Rijeke.

Za njegova mandata na čelu Rijeka tekstila potaknuta je izgradnja robne kuće, jednog od simbola Rijeke. Tijekom četiri godine kada je bio prvi čovjek grada, građani i radne organizacije osigurali su značajna sredstva za unapređenje društvenog standarda. Kao gradonačelnik ulagao je veliki trud u razvoj grada i istinski se radovao uspjesima Rijeke. Sretna je okolnost da je na čelu policije 1990. godine bio Vilim Mulc koji je osjetio nužnost promjena i koji je omogućio mirnu i civiliziranu predaju vlasti. Nakon umirovljenja aktivno je djelovao u brojnim društveno-političkim organizacijama i udrugama antifašističkih boraca i antifašista Primorsko-goranske županije.

STEVO DRAGOJEVIĆ 1924. – 2006.

Rođen u selu Kuzma (Voćin) – koje je tokom Domovinskog rata nestalo! Nakon stupanja u partizanske jedinice, fašisti su mu poubijali roditelje, sestru i brata. S 12. proleterskom slavonskom brigadom prošao je trnovit ratni put.

Nakon oslobođenja zemlje raspoređen je na službu u JRM, gdje ostaje do 1975. godine – sve do umirovljenja. Kasnije je aktivno djelovao u društveno-političkim organizacijama, a vrijedno je radio i u Udrizi antifašističkih boraca i antifašista Osijeka. Za zasluge u ratu i miru u više navrata je odlikovan i povaljivan.

OBAVIJEST

Molimo udruge SABA RH i sve one koji šalju priloge za rubriku IN MEMORIAM da o umrlim osobama navedu provjerene i potpune podatke iz životopisa. U pojedinim napisima ima podosta netočnosti što nije u redu zbog prijatelja umrle osobe, njegove obitelji, znalaca i štovatelja te čitatelja našeg lista.

Uredništvo

OBLJETNICE

PABLO PICASSO, *Guernica* (1937. godina) - simbolični prikaz apokaliptičkih strahova španjolskog građanskog rata. Na planu angažirane i univerzalne umjetnosti Picasso je u svojoj mapi gravirao »San i laž Franca« i svom genijalnom djelu »Guernica«, dao impresivnu, trajnu osudu fašizma

DOBROVOLJCI SLOBODE

♦Poziv KPJ (KPH) za obranu tek stvorene španjolske Republike, a protiv fašističke nemani, našao je plodno tlo i odaziv naroda Jugoslavije (među njima iz Hrvatske 250 osoba) koji su dobrovoljno stupali u internacionalne brigade

Ove godine, zajedno sa 65. godišnjicom narodnog ustanka protiv fašističkih okupatora u Hrvatskoj (i Jugoslaviji), prisjećamo se još jednog događaja – 70. obljetnice početka španjolskog rata. Oba događaja – rat u Španjolskoj 1936. do 1939. godine i naš oslobođilački rat 1941. do 1945. godine – u više nego jednom pogledu su povezani. I jedan i drugi su ratovi protiv agresivne osovine Berlin-Rim, protiv snaga krajnje reakcije koje su izazvale Drugi svjetski rat i u njemu bile poražene.

Španjolski narod bio je prvi narod u Europi koji je napadnut od snaga fašističko-nacističke osovine. Španjolski dobrovoljci – antifašisti iz mnogih zemalja, najvećim dijelom komunisti, odazvali su se pozivu španjolske Republikanske vlade da dođu u Španjolsku i pomognu španjolskom narodu u borbi protiv fašističke pobune i strane intervencije. Prvi dobrovoljci slobode (*voluntarios de la libertad*) počeli su stizati u Španjolsku odmah poslije izbijanja fašističke pobune.

Internacionalne brigade

Dobrovoljci antifašisti dolazili su sa svih kontinenata (54 narodnosti – ukupno oko 30 tisuća boraca). U toku španjolskog nacionalno oslobođilačkog rata formirano je šest internacionalnih brigada koje su sudjelovale na frontovima Madrija, Guadalajare, Jarame, Brunete, Estramadure, Ebra, Katalonije... Borile su se do rujna 1938. godine, kada su rasformirane. Kasnije, u obrani Katalonije, veći dio ovih dobrovoljaca uključio se u redovnu Republikansku armiju. Kad je poraz španjolske Republike postao neizbjeglan, većina preživjelih dobrovoljaca prešla je u Francusku, gdje ih je francuska vlada strpala u logore. U njima su podvrgnuti surovom režimu. Na njih je vršen pritisak da se javljaju u radne kompanije i u legiju stranaca.

Povijest je utvrdila da se KPJ (KPH) još prije Drugog svjetskog rata pripremala za buduća događanja koja su takav rat nagovještavala. Bilo je to iskazano i u upućivanju članova KP u Španjolsku 1936. godine, kada se tamo našlo 1.664 boraca

iz Jugoslavije. Samo iz Hrvatske bilo je 249 boraca (najviše Dalmatinaca – njih 139). Od naših »Španjolaca« koji su se borili na strani Republike – samo jedna četvrtina uspjela je doći iz Jugoslavije, dok su ostali stigli iz redova ekonomskih i političkih emigracija iz raznih zemalja svijeta. Bili su uključeni u razne brigade – najviše ih se borilo u jedinicama »Đuro Đaković«, »Matija Gubec«, »Stjepan Radić«... Njih 672 dalo je živote na ratištima Španjolske.

U sudbonosnim danima 1941. godine, kada su jugoslavenski narodi ustali protiv fašističkih osvajača, Partija je organizirala povratak naših dobrovoljaca, ali je to sprecavala tadašnja jugoslavenska vlada. Tako, primjerice, na inicijativu partijске organizacije u francuskim kazamatima, na čijem se čelu nalazio Ivan Gošnjak, naši »Španjolci« uspjevaju da pretvore te logore u škole za političko i opće obrazovanje. Oni su na čelu borbe logoraša protiv svih pokušaja vlasti da od njih stvore pasivnu i poslušnu masu, upotrebljivu za svakakve zadatke, primjerice i za čišćenje minskih polja. Protiv takve politike vlasti, protiv teških uvjeta života, a za puštanje na slobodu, naši »Španjolci« organiziraju štrajkove glađu i pobune. Uz pomoć iz domovine, koju je također organizirala Partija, oni se na kraju spasavaju iz logora i dobar dio njih, oko 250, raznim putevima i kanalima, stiže najzad u svoju zemlju.

Bogato iskustvo

Za naše »Španjolce« borba počinje iznova. Donijeli su iz Španjolske bogato političko i vojno iskustvo. Stoga je njihova uloga u organiziranju ustanka, a i tokom čitavog Narodnooslobodilačkog rata, bila veoma vidna. U toku rata njihovi se redovi i dalje proređuju (130 ih je poginulo).

Naši »Španjolci« su među najistaknutijim organizatorima Narodnooslobodilačke vojske, među komandantima, komesarima i načelnicima glavnih štabova i najvećih operativnih jedinica. Pomenimo samo neke, koji su bili uključeni u redove boraca protiv fašizma kao istaknute organizatore i rukovodioce Narodnooslobodilačke borbe u Hrvatskoj: Ivan Gošnjak, Ivo Rukavina, Robert Domany, Maks Baće, Ivo Vejvoda, Srećko Manola, Gojko Nikolić, Vladimir Popović, Marko Orešković, Ivan Hariš Gromovnik, Veljko Kovačević, Ivan Krajačić, Karlo Mrazović, Izidor Štrok, Nikola Car, Franjo Ogulinac Seljo...

Kada su u toku završnih operacija, u proljeće 1945. godine, formirane četiri armije NOVJ, svima su na čelu kao komandanti – »Španjolci«: Koča Popović, Peko Dapčević, Kosta Nađ i Petar Drapsin. Bojan Miroslavljev

Išmet Mujezinović: U SLAVU BORCA SUTJESKE (detalj)